

Krantenonderzoek NRC Handelsblad naar de berichtgeving over het Israëliisch-Palestijns conflict 2007-2008

Periode: 20-10-2007, 01-11-2007 t/m 31-01-2008

Drs. Ratna E. Pelle, Nijmegen
stichting W.A.A.R.
juni-augustus 2009 / update februari 2010

INHOUD

1. Inleiding en vraagstelling	p. 3
1.a. Motivatie van dit onderzoek	p. 3
1.b. De (journalistieke) principes van NRC Handelsblad	p. 4
2. Het onderzoeksmateriaal en de onderzochte periode	
2.a. Tijdsperiode	p. 4
2.b. Indeling artikelen	p. 5
3. Werkwijze en criteria	p. 5
4. Resultaten onderzoek; uitwerking criteria en toetsing van de artikelen daaraan	
4.a. Perspectief	p. 6
4.b. Wie aan het woord en brongebruik	p. 7
4.c. Krantenkoppen	p. 8
4.d. Hoor en wederhoor	p. 9
4.e. Suggestieve en ongefundeerde opmerkingen	p. 10
4.f. Onjuistheden	p. 11
4.g. Context	p. 13
4.h. Illustraties	p. 14
4.i. Suggestief of niet-neutraal woordgebruik	p. 15
4.j. Kritiekloze interviews	p. 17
4.k. Totaalbeeld	p. 17
5. Resultaten onderzoek, uitgesplitst naar soort artikel	p. 18
5.a. Nieuwsberichten	p. 19
5.b. Achtergronden, reportages en nieuwsanalyses	p. 19
6. Omissies en de visie van NRC Handelsblad	p. 21
6.a. Visies en aannames van NRC	p. 21
6.b. Relevante zaken waarvoor NRC geen aandacht had	p. 22
7. Conclusies	p. 24
7.a. Teveel mening, te weinig achtergrond	p. 24
7.b. Palestijns leed centraal	p. 24
7.c. De visies die in de artikelen doorklinken kort op een rijtje	p. 25
7.d. Dader en slachtoffer	p. 25
7.e. Gebruikte bronnen niet neutraal	p. 25
7.f. Debat over de rol van de media in het Israëliisch-Palestijns conflict	p. 26
7.g. De media-oorlog	p. 26

Appendices:

- A - Bespreking per artikel
- B - Schema

=====

1. Inleiding en vraagstelling

Voor u ligt een onderzoek naar de berichtgeving in NRC Handelsblad over het Israëliisch-Palestijnse conflict.

De hoofdvraag in dit onderzoek is, of deze berichtgeving evenwichtig en onpartijdig is: is er aandacht en ruimte voor alle relevante visies en feiten, zonder de lezer een bepaalde visie op te dringen?

Een hiermee samenhangende vraag is, of de krant zich aan haar eigen journalistieke principes houdt, zoals hoor en wederhoor en het gebruiken van alle relevante bronnen. Het uitgangspunt van onpartijdigheid staat in de beginselverklaring van NRC vermeld, alsmede het duidelijk gescheiden houden van feiten en opinies. Meningingen horen thuis op de opiniepagina's, aldus NRC Handelsblad.

Naast de beoordeling van de in NRC gepubliceerde artikelen aan de hand van een reeks criteria, zal ook gekeken worden of belangrijke gebeurtenissen uit de betreffende periode hierin ontbreken, en welke totaalindruk de berichtgeving achterlaat. Wat voor achtergronden (duiding) krijgt de lezer naast de nieuwsberichten, en welke visies op het conflict komen in de artikelen naar voren?

Bij dit onderzoek horen tevens 2 appendices: een artikelenlijst, waarin alle onderzochte artikelen zijn vermeld en beschreven, voorzien van commentaar op grond van de onderzoekscriteria, en een overzicht van hoe de artikelen op de verschillende criteria 'scoren'.

1.a. Motivatie van dit onderzoek

Berichtgeving door de media is belangrijk voor een goed begrip van het conflict. Ook zijn de media bepalend in het ontwikkelen van onze visie op dit en andere conflicten. Voor veel mensen zijn kranten nog steeds een primaire bron van informatie, waarin veel meer feiten en achtergronden kunnen worden gegeven dan in het NOS journaal, en die informatie wordt als betrouwbaarder gezien dan wat men van internet haalt. Israël en de Palestijnse kwestie staan altijd in de schijnwerpers. Juist van de NRC als kwaliteitskrant en 'slijpsteen voor de geest' kan men over een lastig en ingewikkeld conflict als dit een kwalitatief hoogstaande berichtgeving verwachten, met zowel goede nieuwsvoorziening als interessante en verdiepende achtergrondinformatie. NRC hecht naar eigen zeggen aan objectieve berichtgeving en een strikte scheiding tussen feiten en opinies. Ook profileert NRC Handelsblad zich met haar berichtgeving over het buitenland, en heeft zij (volgens Wikipedia) van alle kranten de meeste correspondenten in het buitenland. NRC is daarnaast niet ideologisch gebonden aan een bepaalde levensbeschouwing of achtergrond die objectiviteit in dit conflict mogelijk in de weg kan staan.

De berichtgeving over het Israëliisch-Palestijns conflict en de onderwerpen die daarbij aan bod komen en welke invalshoek gekozen wordt, bepalen voor een groot deel hoe de lezer het conflict beoordeelt. Over geen ander buitenlands probleem wordt zoveel geschreven als over Israël en de Palestijnen, en geen ander conflict roept zoveel emotie op bij mensen en zoveel felle reacties.

De media worden er veelvuldig van beschuldigd niet objectief te zijn in hun berichtgeving over het Midden-Oosten conflict, en zij worden er door sympathisanten van beide kanten van beticht bevooroordeeld te zijn. Iedere correspondent die Israël en de Palestijnen 'doet' krijgt stapels boze brieven en mails. Sommigen trekken de conclusie dat zolang zij in ieder geval van beide kanten boze reacties krijgen ze het wel goed zullen doen, wat natuurlijk nogal simplistisch is. Ondanks al deze aantijgingen en kritiek is er weinig echt onderzoek naar de berichtgeving gedaan. De algemene teneur lijkt te zijn dat de media nu een stuk evenwichtiger zijn dan in het verleden, toen men vooral aandacht had voor de Israëliische kant en kritiek op Israël vanwege de Holocaust zeer gevoelig lag. Ook is er de laatste jaren veel aandacht voor de vermeende invloed van de Israël-lobby, die goed georganiseerd zou zijn en Israëls critici met succes het etiket van antisemieten op zou plakken. Kritiek op Israël zou nog steeds moeilijk liggen, en mensen zouden nog steeds vreselijk op hun woorden moeten letten waar het Israël betreft.

In dit onderzoek wil ik nagaan wat daarvan klopt, wat betreft de berichtgeving in NRC Handelsblad. Is de NRC evenwichtig? Lijkt zij (nog steeds) voorzichtig om te gaan met kritiek op Israël? Is er iets van te merken dat dit 'extra gevoelig' ligt? Of is zij misschien naar de andere kant doorgeslagen? Heeft zij een goed evenwicht gevonden, waarbij aan de positie van beide partijen recht wordt gedaan? En beperkt zij zich tot het geven van feiten - alle relevante feiten? - of doet zij ook veel aan opinievorming? Komen alle relevante opinies daarbij aan bod?

1.b. De journalistieke principes van NRC Handelsblad

NRC Handelsblad zegt zich te baseren op liberale waarden zoals de vrijheid van het individu, en waakzaamheid en wantrouwen tegenover een te grote rol voor het collectief - ieder collectief. Uit de beginselverklaring op de website (uit 1970):

"De vrijheidsgedachte die wij voorstaan, verdraagt zich niet met geloof in enig dogma, aanvaardt niet bij voorbaat enig gezag. Dat betekent een niet aflatende waakzaamheid, voortdurend onderzoek. Ook waakzaamheid jegens onszelf, ook zelfonderzoek, want de mens is een gewenningsdier, dat moeilijk afstand doet van vertrouwde gewoontes en denkpatronen - en niets menselijks is ons vreemd. De vrijheidsgedachte die wij voorstaan, betekent ook verdraagzaamheid tegenover andersdenkenden, want de vrijheid die wij voor onszelf opeisen, kunnen wij, krachtens die gedachte, anderen niet ontzeggen. De grens van die verdraagzaamheid ligt evenwel daar waar anderen onze vrijheid dreigen aan te tasten."

Ook staat men diversiteit van meningen en ideeën voor, waardoor de lezer zijn eigen mening kan vormen, zonder hem/haar een bepaalde visie op te dringen:

"Bovendien: wij respecteren onze lezers te zeer dan dat wij hen als onvolwassenen willen behandelen. Daarom zullen wij hun ook geen meningen opdringen. Het is ons doel hun in de eerste plaats de ruimst mogelijke informatie te geven, op grond waarvan zij dan zelf hun eigen mening kunnen vormen. Willen zij daarnaast nog kennis nemen van onze mening, die gescheiden van die informatie gegeven wordt, dan is dat meegenomen. En zelfs dan zullen wij hen wel eens met wat vraagtekens confronteren, die hen, hopen we, tot nadenken zullen prikkelen. Want op alwetendheid maken wij geen aanspraak. Uit de eerbied die wij jegens onze lezers koesteren, vloeit de plicht voort hun de informatie zo onversneden mogelijk te geven. Dat wil zeggen: niet-partijdig, niet met een of andere ideologische opzet. maar het betekent ook dat wij hen kennis zullen laten maken met maatschappelijke stromingen en gebeurtenissen waarmee zij - of wijzelf - het misschien helemaal niet eens zijn. Wij voelen ons echter niet geroepen om onze lezers hetzij te indoctrineren, hetzij te helpen de ogen gesloten te houden. Wie dat niet zint neme een andere krant."

Ook uit de rubriek 'de lezer schrijft, de krant antwoordt' blijkt dat NRC veel waarde hecht aan onafhankelijkheid en diversiteit van meningen, en wars is van enig dogma of populisme. Algemene journalistieke waarden zoals hoor en wederhoor, feiten checken, minimaal twee van elkaar onafhankelijke bronnen moeten een feit bevestigen, etc. komen in deze rubriek geregeld aan de orde en deze normen heeft de krant naar eigen zeggen hoog zitten. Daarnaast geeft men in deze rubriek aan dat men terughoudend is met het gebruik van zogenaamde citaatkoppen en dat onmiddellijk duidelijk moet zijn van wie de betreffende uitspraak afkomstig is.

2. Het onderzoeksmateriaal en de onderzochte periode

2.a. Tijdsperiode

Het materiaal voor dit onderzoek bestaat uit 83 artikelen over het Israëlisch-Palestijnse conflict, verschenen in NRC Handelsblad in de periode van november 2007 t/m januari 2008, inclusief een artikel uit oktober 2007. (Zie appendix A voor een beschrijving per artikel, en appendix B voor een overzicht van de gebruikte artikelen en hun scores.)

Ik heb een vrij willekeurige tijdsperiode als voorbeeld gekozen in dit onderzoek, om tot uitspraken te komen over de berichtgeving in NRC wat betreft Israël-Palestina in het algemeen. In de betreffende tijdsperiode waren Israël en de Palestijnen veel in het nieuws, met name vanwege twee zaken: de vredesconferentie in Annapolis en de onderhandelingen die daarna weer zijn gestart tussen Israël en de PA-regering van president Abbas, en de escalatie in Gaza, die uitmondde in de doorbraak van de grens bij Rafah. In deze periode verschenen 26 artikelen van de hand van Salomon Bouman, 8 van Alexander Weissink, 3 van Caroline de Gruyter en 2 van Carolien Roelandts, naast incidentele andere auteurs. Daarbij is het laatste artikel (20-10-2007) van correspondent Oscar Garschagen in het onderzoek betrokken. Garschagen was tot dan toe de spreekbuis van NRC wat betreft de berichtgeving over Israël, en in zijn laatste bijdrage zitten alle elementen die zijn artikelen kenmerkten. De periode november-januari begint met een boekbespreking van Mearsheimer en Walt en eindigt met het Winograd rapport over de Tweede Libanon Oorlog. De 83 artikelen die zijn onderzocht rechtvaardigen algemene uitspraken en conclusies.

2.b. Indeling artikelen

De artikelen zijn onderverdeeld in nieuwsberichten (soms van persbureaus maar ook van een eigen correspondent), korte nieuwsberichten (één kolom, informatie niet van de eigen correspondent maar van een persbureau), nieuwsanalyses, reportages, interviews, hoofdredactionele commentaren, opiniestukken, portretten en boekrecensies. NB: het verschil tussen nieuwsanalyses en reportages was niet altijd geheel duidelijk; bij een reportage wordt doorgaans een beeld geschetst van een zaak en met mensen ter plaatse gesproken zonder dat daar een duidelijke conclusie aan wordt verbonden, terwijl bij een nieuwsanalyse of achtergrondartikel de correspondent zelf een aantal feiten met elkaar verbindt en in een kader plaatst.

Van de 83 artikelen zijn 47 nieuwsberichten, 14 achtergrondartikelen, 4 nieuwsanalyses, 9 reportages, 3 hoofdredactionele commentaren, 4 interviews, 1 opiniestuk en 1 boekrecensie. Vier artikelen van de 83 handelden niet over het conflict. Deze zijn wel mede besproken maar buiten beschouwing gelaten in de uitslag van het onderzoek.

3. Werkwijze en criteria

De artikelen zijn aan de volgende criteria getoetst:

1. **Perspectief** (gezichtspunt, hoe wordt het onderwerp belicht, worden verschillende visies gegeven of is een visie dominant)
Wordt het standpunt van beide kanten fair weergegeven? Is voor beide kanten evenveel aandacht?
2. **Bronnen**
- Welke bronnen zijn gebruikt, zijn alle beschikbare bronnen gebruikt, is duidelijk op welke bronnen het artikel is gebaseerd?
- Zijn de mensen die in het artikel aan het woord komen vooral kritisch over Israël of over de Palestijnen?
3. **Krantenkop**. Wekt de kop boven een artikel een bepaalde suggestie? Dekkt zij de lading van het artikel? Is bij een zogenaamde citaatkop duidelijk van wie het citaat afkomstig is?
4. Is er **hoor en wederhoor** toegepast?
Krijgt bij een specifieke aantijging de andere kant de gelegenheid om te reageren? Wordt die reactie ook fair weergegeven?
5. Bevat het artikel **suggestieve opmerkingen of taalgebruik**, klinkt de mening van de correspondent erin door, worden ongefundeerde beweringen gedaan? Is een nieuwsanalyse gebaseerd op alle beschikbare feitelijke informatie?
6. Wat voor **context** wordt er gegeven voor een bepaalde gebeurtenis of geweld van beide kanten?
Ontbreken belangrijke feiten die essentieel zijn om een gebeurtenis te kunnen begrijpen? Wordt bij een van beide partijen vaker een verklaring gegeven voor gebruikt geweld?
Ook: wordt er over een bepaalde zaak ook **relevante achtergrondinformatie** gegeven? Dit hoeft uiteraard niet in ieder artikel, maar heeft meer betrekking op het totaal.
7. Wat voor perspectief spreekt uit de **illustratie** bij het artikel?
8. Wat voor **woorden** worden gebruikt voor verschillende groeperingen, geweld van beide kanten, acties van beide partijen? Zijn deze woorden neutraal of hebben zij een positieve dan wel negatieve lading? Wordt een partij negatiever neergezet door gebruik van **stigmatiserende bewoordingen**?
9. In een **interview**: Stelt de interviewer kritische vragen, confronteert hij de geïnterviewde met feiten die zijn verhaal tegenspreken, met tegengestelde opvattingen? Neemt de correspondent in reportages duidelijk afstand van wat geïnterviewde personen zeggen? Worden andere feiten tegenover de feiten of visie van door hem geïnterviewde mensen gezet, of diens visie anderszins gerelativeerd? Gebeurt dit bij mensen van beide kanten in dezelfde mate? Wordt duidelijk gemaakt wat de achtergrond van de geïnterviewde is?

Niet ieder artikel hoeft geheel neutraal te zijn. Het is volkomen legitiem dat in sommige artikelen de ene kant, en in andere de andere kant wat meer aan bod komt. Het gaat vooral om het totaalplaatje, om patronen, om wat voor beeld de artikelen bij elkaar opgeteld geven over het conflict. Terwijl zaken als context en perspectief dus niet in ieder artikel precies in evenwicht hoeven zijn, horen ongefundeerde, suggestieve en onjuiste beweringen niet thuis in de krant.

Niet alle criteria zijn op alle artikelen van toepassing. In een kort artikel hoeft geen uitgebreide uitleg van de achtergronden van een escalatie of probleem gegeven te worden. In zulke gevallen geef ik dat aan met nvt (niet van toepassing). De grens is niet altijd scherp te trekken: als in een artikel eerder gepleegd geweld wordt herhaald (vorige week vielen door acties van het Israëlische leger 10 doden), moet dan niet ook de aanleiding kort worden herhaald (volgens het Israëlische leger waren zij van plan een aanslag te plegen)? En wanneer

moet bijvoorbeeld om wederhoor worden gevraagd? Moet voor iedere Palestijn die boos uitroept dat hij geen stroom, brandstof of zelfs eten heeft iemand van Israël's kant worden gevraagd om uitleg, of iemand uit Sderot zijn mening mogen geven over de vele Qassam raketten? Dat lijkt overdreven en krampachtig, maar in het totaalbeeld mogen de visies van één kant niet ontbreken en moet er ook een zeker evenwicht zijn in de ruimte die aan beide kanten wordt besteed. Een meer alomvattende vraag is of de krant genoeg afstand tot beide kanten bewaart, informatie en bronnen van beide kanten met gepast wantrouwen behandelt, en of men voldoende duidelijk maakt aan de lezer dat het gewoon heel moeilijk is uit te maken wat feit en wat propaganda is en wie gelijk heeft.

Gebaseerd op deze criteria zijn de artikelen vervolgens geclassificeerd in neutraal, licht gekleurd ten voordele van de Palestijnen/ten nadele van Israël, gekleurd ten voordele van de Palestijnen/ten nadele van Israël, en sterk gekleurd ten voordele van de Palestijnen/ten nadele van Israël (zie ook het schema in appendix B). Er waren geen artikelen bij die gekleurd ten voordele van Israël waren.

NB. Ik gebruik zowel de termen 'ten nadele van Israël' en 'ten voordele van de Palestijnen' om een onderscheid te maken tussen artikelen waarin Israël vooral negatief wordt neergezet of kritisch bejegend, en artikelen die vooral over de Palestijnen gaan en waarin hun situatie centraal staat. Uiteraard is hierbij veel overlap, en in het totaalplaatje heb ik ze daarom samengevoegd.

Hieronder worden de resultaten van het onderzoek per criterium besproken, waarbij ze worden geïllustreerd met concrete voorbeelden uit de artikelen. Voor gedetailleerdere beschrijvingen per artikel, zie de artikelenlijst in appendix A.

4. Resultaten onderzoek; uitwerking criteria en toetsing van de artikelen daaraan

4.a. Perspectief

Het perspectief van het artikel wil zeggen vanuit welke invalshoek naar de zaak wordt gekeken, welk narratief vooral wordt gegeven, of alle relevante visies aan bod komen, en ook op een gelijkwaardige wijze aan bod komen, of dat een bepaalde visie dominant is. De classificaties 'negatief over Israël', 'positief over Palestijnen' en '(pro)Palestijns' vallen alle onder een Palestijnse invalshoek. Immers, ook de Israëliër die vooral kritiek uit op zijn eigen land versterkt daarmee, of vraagt begrip voor, de Palestijnse visie op het conflict. Er zijn natuurlijk vele Israëliische en vele Palestijnse visies, maar de vraag is welke visie(s) aan bod komen en of sommige visies over- dan wel ondervertegenwoordigd zijn. Onder een Palestijnse visie versta ik een visie waarin voor de Palestijnen begrip wordt getoond en hun handelen als redelijk, logisch of begrijpelijk wordt neergezet en uitgelegd. Israël daarentegen komt in deze visie vooral als de veroorzaker of hoofdschuldige van het geweld en het conflict naar voren, en haar handelen wordt verder niet uitgelegd en inzichtelijk gemaakt. Het maakt daarbij niet zoveel verschil of die visie afkomstig is van een Palestijn, Israëliër of buitenstaander. Bij een Israëliische visie wordt Israël's rol juist positief of in ieder geval als begrijpelijk gepresenteerd en zijn de Palestijnen grotendeels verantwoordelijk voor het voortdurende geweld en hun eigen ellende. Het verschil tussen pro-Palestijns en anti-Israël zit hem vooral in de nuance: ligt meer de nadruk op de moeilijke situatie van de Palestijnen of wat Israël allemaal fout doet? Soms gebeurt beide tegelijkertijd.

46 Artikelen hebben een (sterk) Palestijns perspectief of zijn negatief over Israël, 11 artikelen zijn licht pro-Palestijns of negatief over Israël, 20 artikelen zijn neutraal en 5 gaan er niet over het conflict (waarvan 1 artikel wel zijdelings het zionisme bekritiseert). Eén artikel geeft een Israëliisch perspectief. In dat artikel worden delen van een speech van Olmert geciteerd, zonder verder commentaar.

Er is geen enkel artikel dat iets positiefs meldt over Israël, zoals vertrouwenwekkende maatregelen die Israël neemt voor de conferentie in Annapolis (checkpoints opgeheven, amnestie voor gezochte terroristen, de zeventuizend Palestijnen uit Gaza die in 2007 in Israëliische ziekenhuizen werden behandeld of toestemming kregen naar de Westoever te gaan, samenwerkingsprojecten met de Palestijnen op diverse terreinen, activiteiten gericht op dialoog en verzoening zoals het uitbrengen van het vredesspel 'Peacemaker' dat eind november werd uitgegeven en onder Israël's en Palestijnen verspreid. In Israël bestaan veel van dergelijke projecten en veel mensen proberen ondanks alles met de Arabieren samen te leven en de toekomst vorm te geven, maar hiervoor was in de NRC geen aandacht.

Voorbeelden van artikelen met een sterk pro-Palestijns perspectief:

** Bloeiend Fort Israël naast verslagen Palestijnen. Droom van Palestijns moederland verder weg dan ooit, Israëliërs hebben machtsstrijd gewonnen (nr. 1)*

De strekking van deze laatste reportage van Oscar Garschagen is dat Israël oppermachtig is en het conflict gewonnen heeft, en de Palestijnen de verliezers en machteloos zijn.

Het artikel begint met een beschrijving van een groep extremistische Joden die de Tempelberg betreedt, en een rabbi die pleit voor de bouw van de derde tempel op de Tempelberg, waarvoor de rotskoepelmoskee gesloopt moet worden. Het bezoek van de Joden aan de Tempelberg zou Israëls machtspositie illustreren. De Tempelberg is voor de Palestijnen niet bereikbaar, wegens totale Israëliische controle: muur, checkpoints. Israël zou haar eigen grenzen al hebben vastgesteld door middel van een politiek van voldongen feiten. Opgeven van nederzettingen en delen van Jeruzalem is voor Israël onbespreekbaar. De machtige kolonistenbeweging zou gerustgesteld zijn, en de ontruiming uit de Gazastrook in 2005 beschouwen als een bescheiden zoenoffer. De muur heeft de Palestijnen en de bezetting onzichtbaar gemaakt, en er zijn nauwelijks meer Palestijnen in Israël. De Palestijnen zitten opgesloten in 10 enclaves, en zijn steeds afhankelijker van hulp geworden, waarbij humanitaire crises steeds op het nippertje worden voorkomen. Een Palestijnse staat is verder weg dan ooit. Abbas sluit voortvarend compromissen, maar is te laat en te zwak om een compromis te sluiten dat hem een levensvatbare staat geeft en om de feiten op de grond ongedaan te maken.

Het perspectief van deze reportage is duidelijk Palestijns en zij is vanuit sympathie en begrip voor hun kant geschreven; Garschagen begint en eindigt met een citaat van een Palestijnse schoonmaker op de Tempelberg die zijn visie geeft, en er staat een grote illustratie bij van de muur waarover een Palestijns jongetje kijkt naar het erachter liggende en voor hem onbereikbare Jeruzalem.

** De 51ste staat: Walt en Mearsheimer brengen Amerikaanse steun voor Israël in kaart (nr. 2)*

Bespreking door Maarten van Rossem van "De Israëllobby", een boek van de Amerikanen John Mearsheimer en Stephen Walt, dat met name in de VS veel ophef veroorzaakte.

Deze recensie staat bol van suggestieve, ongefundeerde en onjuiste beweringen, waarbij niet altijd duidelijk is wat Van Rossems meningen zijn en wat de beschrijving van Mearsheimer en Walts boek. Van Rossem is het zo roerend met ze eens dat hij niet de moeite nam daar enig onderscheid in aan te brengen. Zo stelt hij onder andere dat vanwege de Israëllobby Israël wordt behandeld als de 51ste staat van de VS, dat de kritiek op het boek juist de stelling van de auteurs bevestigt dat niet zakelijk over Israël kan worden gepraat, dat de Israëllobby de beste en meest effectieve lobby is in de VS, dat Israël en de VS tegengestelde belangen hebben in de strijd tegen terrorisme en de onderdrukking van de Palestijnen een belangrijk motief was van de plegers van 9/11, dat Israël geen slachtoffer maar dader is en de Palestijnen immoreel onderdrukt worden, dat Israël een gewelddadige en expansieve staat is en nooit werkelijk werd bedreigd, dat de weigering van Baraks voorstellen door Arafat op Camp David begrijpelijk is. Het hele conflict wordt vanuit een Palestijns perspectief beschreven, zij zijn slechts de machteloze slachtoffers en Israël de wrede dader.

4.b. Wie aan het woord en brongebruik

Dit criterium bestaat uit drie onderdelen. In de eerste plaats: wie komen er in de artikelen aan het woord? Het gaat daarbij vooral om de mensen in reportages en interviews, maar ook in korte berichten worden soms mensen aangehaald. Wanneer het om een heel kort en weinig zeggend citaat of parafrasering gaat, vermeld ik dit niet. De woorden van de betreffende persoon moeten iets van een visie geven die het artikel ook (mede) kleurt. In de tweede plaats vermeld ik bij gebruikte bronnen de persbureaus waarvan het artikel afkomstig is, en ten slotte vermeld ik ook andere gebruikte of aangehaalde bronnen, zoals een rapport van Betsalem, een onderzoek van Peace Now, of het Palestijnse ministerie van gezondheid.

Wie aan het woord: Ik heb alleen de artikelen geteld waar één van beide kanten duidelijk meer aan het woord werd gelaten dan de ander, soms in combinatie met internationale organisaties of andere derden. In 20 artikelen kwamen Palestijnen of Arabieren meer aan het woord of werden hun bronnen gebruikt, in 18 artikelen Israëli's of Israëliische bronnen, waarvan in 7 artikelen Israëli's die vooral kritiek op Israël uitten, en in 18 artikelen kwamen derden aan het woord, of worden internationale organisaties aangehaald. De overgrote meerderheid van deze laatste bronnen uit vooral kritiek op Israël of ondersteunt Palestijnse claims. Ik heb de UNRWA ook als internationale organisatie geteld, ondanks het feit dat zij vooral Palestijnen in dienst heeft en nauw met hen verbonden is. De Israëli's die zich niet vooral Israël-kritisch of pro-Palestijns uiten, komen vooral aan het woord in artikelen die niet over het conflict gaan maar interne zaken betreffen (lerarenstaking, herdenking Rabin, corruptie, interne militaire onderzoeken), of doen min of meer neutrale uitspraken. Zij uiten zelden concrete kritiek op de Palestijnen.

De Palestijnen komen het uitgebreidst aan het woord, soms zijn hele reportages bijna of zelfs geheel aan hun claims en grieven gewijd en dit betreft ook bijna altijd het conflict zelf en vaak harde aantijgingen tegen Israël.

Zij vertellen hoe ze te lijden hebben onder Israël's blokkade, waarom Israëlisch geweld averechts werkt, dat Israël geen vrede wil, dat Annapolis geen vrede zal brengen maar alleen Israël in de kaart speelt, dat de nederzettingen het grootste obstakel zijn en de bouw daarvan doorgaat, etc. Ook de internationale organisaties (UNRWA, Rode Kruis, Wereldbank, VN) en derden (Maarten van Rossem, Jan Blokker, Zwitserse diplomaten, Bush, Verhagen, Koenders) zijn voor een groot deel vooral kritisch naar Israël. Het totale aantal artikelen waarin de aangehaalde bronnen of geciteerde mensen vooral kritisch naar Israël of pro-Palestijns zijn is 33. Daartegenover staat slechts 1 artikel waarin vooral Olmert aan het woord wordt gelaten en hij zijn visie op vrede geeft. De andere Israëli's zeggen niks ten faveure van Israël; zij vergroten het begrip voor Israël's kant niet of geven geen informatie die de Palestijnen in een kwaad daglicht stelt, en hun uitspraken zijn derhalve niet als pro-Israël te kwalificeren.

De krant lijkt pro-Palestijnse bronnen (en organisaties die bekend staan om hun kritische houding jegens Israël, zoals Betsalem en Peace Now) serieuzer te nemen dan pro-Israëli's, en maakt meer gebruik van deze bronnen dan van pro-Israëli's. Officiële Israëli's woordvoerders komen nauwelijks aan het woord, terwijl wel meerdere keren een woordvoerder van Hamas om zijn mening wordt gevraagd. Hamas woordvoerders komen niet alleen uitgebreider aan het woord, wat zij zeggen wordt ook ondersteund door concrete voorbeelden en uitspraken van andere Palestijnen of hulpverleners, terwijl bij Israëli's woordvoerders hun verhaal juist wordt ontkracht door concrete voorbeelden. Onafhankelijke bronnen die de krant aanhaalt zijn bijna allemaal kritisch ten opzichte van Israël, terwijl organisaties die positief staan tegenover Israël niet worden aangehaald en hun woordvoerders niet aan het woord komen. Zie hierover ook paragraaf 7.e: 'Gebruikte bronnen niet neutraal'.

Van de 83 artikelen zijn er 32 overgenomen van persbureaus (AFP, AP, ANP, Reuters).

4.c. Krantenkoppen

46 Koppen zijn neutraal, de rest (37 koppen) zijn allemaal in minder of meerdere mate suggestief of gekleurd ten nadele van Israël. Met suggestief wordt bedoeld dat een zaak in de kop anders wordt weergegeven of een andere indruk gewekt.

Twee voorbeelden zijn "*Twee Israëlische militairen gedood*" (nr. 49) en "*Stroom op rantsoen in de Gazastrook*" (nr. 55). Die twee militairen werden in een Palestijnse aanval gedood en waren bovendien op verlof, maar als je alleen de kop leest denk je waarschijnlijk dat ze in gevecht waren met de Palestijnen toen ze werden gedood. Het was logischer en neutraler geweest te vermelden dat de militairen door Palestijnen werden aangevallen. De stroom was op rantsoen omdat Israël minder brandstof toeliet waardoor volgens de Palestijnen men de elektriciteitscentrale niet meer kon laten draaien. Israël bestrijdt dat, en verdenkt Hamas ervan de zaak bewust erger te doen lijken. Een neutrale kop had iets van die afstand of reserve door laten klinken.

Er zijn tien zogenaamde citaatkoppen, en die zijn bijna allemaal negatief naar Israël. De citaten zijn haast allemaal afkomstig van Palestijnen of andere critici van Israël en bevatten bijna allemaal kritiek op Israël. Het is een sprekende manier om de sfeer van een artikel te vangen, maar een citaatkop is ook erg subjectief en versterkt nog eens het perspectief van een artikel. Het is bovendien niet bij alle artikelen duidelijk van wie de uitspraak afkomstig is. NRC Handelsblad zegt zelf terughoudend te zijn in het gebruik van citaatkoppen.

Enkele voorbeelden met citaatkoppen:

* "*Zonder raketten slacht Israël ons af*" (artikel nr. 19) met als onderkop: "*Strijders van Islamitische Jihad zorgen voor "evenwicht van de angst"*".

Hier blijkt uit de onderkop duidelijk van wie de uitspraak afkomstig is, maar het is op zichzelf een hele vreemde uitspraak, want juist de raketten leiden tot harde Israëli's represailles. Dat wordt echter nergens in het artikel duidelijk gemaakt, en er wordt geen afstand genomen van deze uitspraak.

* Bij "*Een flinke aanslag zal Israël wakker schudden*" (nr. 13) met als onderkop: "*Israëli's blokkade van de Gazastrook leidt tot radicalisering*" is niet duidelijk van wie de uitspraak afkomstig is en dit is bovendien een nogal grove uitspraak. De onderkop is zeer suggestief en geeft Israël de schuld van deze oproep tot geweld. Waarom kiest de krant niet een iets neutralere kop, of neemt zij iets meer afstand van het Palestijnse narratief dat Palestijns geweld wordt veroorzaakt door Israëli's onderdrukking, in plaats van andersom? De krant kiest hier in de kop al partij, en de rest van het artikel sluit daar naadloos op aan. Ook in het artikel "*Blokkade Israël versterkt de haviken van Hamas*" (nr.67, vervolg op '*Gaza kan geen brood bakken*') wordt deze mening de lezer opgedrongen. Het is natuurlijk evenzeer omgekeerd: de vele raketbeschietingen versterken de haviken in Israël en de roep om harde actie.

Sommige koppen zijn verder onduidelijk, en daardoor misleidend, zoals "*Palestijnse ambulances blijven een probleem*" (nr. 18) en "*Leger Israël doodt minder Palestijnen*" (nr.51). In dat laatste geval had men ook gewoon kunnen melden hoeveel Palestijnen het Israëlische leger doodde het afgelopen jaar.

4.d. Hoor en wederhoor

Een van de meest basale principes in de journalistiek is dat bij omstreden uitspraken en vooral harde beschuldigingen de tegenpartij de mogelijkheid tot weerwoord wordt gegeven. In veel artikelen, vooral de achtergrondartikelen en reportages, worden allerlei beschuldigingen aan het adres van Israël geuit, zonder enige vorm van wederhoor.

In zeker 16 gevallen had hoor en wederhoor toegepast moeten worden en gebeurde dat niet, bij 12 artikelen was het niet perse nodig, en bij slechts twee artikelen was dit voldoende toegepast. Bij de overige artikelen was dit niet van toepassing omdat geen omstreden uitspraken of beschuldigingen werden geuit. Op 1 artikel na dat niet bij bovenstaande cijfers is geteld, betrof het steeds claims tegen Israël die gecheckt hadden moeten worden of die men aan Israëlische woordvoerders had moeten voorleggen.

Hoor en wederhoor hoeft niet per se in ieder artikel te worden toegepast, soms zou over een bepaalde kwestie ook een keer apart de Israëlische visie kunnen worden gegeven, bijvoorbeeld in een interview met een Israëlische journalist of politicus die voor de verandering eens niet alleen de bezetting hekelt. Tegenover concrete en omstreden claims zoals in onderstaande voorbeelden moet wel zoveel mogelijk ook direct de visie van Israëls kant worden gegeven, of op zijn minst duidelijk gemaakt dat het hier een omstreden zaak betreft, en de betreffende claim inderdaad niet meer is dan dat: een claim die niet per definitie op de waarheid berust. Wanneer wederhoor niet strikt genomen noodzakelijk is, wordt dat aangegeven door de kwalificatie 'niet perse nodig' te gebruiken.

Voorbeelden:

* Zwaargewonden mogen de Gazastrook niet uit, waardoor volgens een Hamas woordvoerder sinds de blokkade al meer dan 40 Palestijnse patiënten in ziekenhuizen zijn gestorven omdat Israël ze geen toestemming gaf om in ziekenhuizen buiten Gaza behandeld te worden (artikel nr. 13 '*Een flinke aanslag zal Israël wakker schudden*').

Israël laat medische spullen en spullen van het Rode Kruis niet door naar Gaza, Palestijnen kunnen zich op de Westoever nauwelijks verplaatsen door honderden wegversperringen en veel wegen zijn voor hen niet toegankelijk, Palestijns land wordt in stukjes geknipt, mensen kunnen niet naar school en hun land en Israël ploegt zomaar land van boeren om en verandert dat in veiligheidszones. Bovendien zou 43% van Gaza tot een veiligheidszone zijn verklaard waar niemand mag komen. (nr. 38, '*Palestijnen wordt hun waardigheid ontzegd*').

* In het artikel: '*Racisme is in Israël geen taboe*' (nr. 42) staan eveneens veel cijfers en feiten die niet zijn gecheckt en behoorlijk heftig klinken, zowel door de twee geïnterviewde professoren als door correspondent Bouman zelf geuit, zoals aantallen Joden die geen Arabieren in hun appartementencomplex accepteren (75%), en tegen Arabieren in de regering zijn (78%), Arabische studenten kunnen geen kamer vinden en Arabische medewerkers bij een garage nemen Joodse namen aan om geen beledigingen naar het hoofd te krijgen, aldus het artikel. Ook zouden Arabieren zich Joods voordoen bij het 'veroveren van Joodse Israëlische meisjes'.

* In het artikel '*Hamas en Israël trachtten afspraken te maken*' (nr. 61) worden geheime indirecte vredesbesprekingen tussen Hamas en Israël met bemiddeling van Zwitserland besproken. Abbas heeft deze onlangs naar buiten gebracht, waardoor er een einde aan de onderhandelingen is gekomen, aldus het artikel. Hamas en Israël zouden een staakt het vuren en de stichting van een Palestijnse staat overeen zijn gekomen, waarna Hamas Israël zou erkennen. Het artikel is gebaseerd op Zwitserse en Hamas bronnen. Beide hebben er belang bij dit als iets belangrijks voor te stellen, nu het eenmaal uitgelekt is. Zwitserland speelt graag de rol van neutrale vredesbemiddelaar en Hamas heeft er belang bij in Europa als pragmatische partij te worden beschouwd waarmee te praten is. Israël en Abbas zijn niet om commentaar gevraagd, of waren niet bereid het te geven, en blijkbaar waren ook geen informele bronnen in die hoek te vinden die er meer over konden vertellen. De correspondent heeft geen Israëlische politici benaderd, of kranten of verslaggevers of zij waren allen niet bereid om enig commentaar te geven. Overigens is hierover nauwelijks bericht in de Israëlische media, wat vreemd is want zulke omstreden en vergaande besprekingen zouden zeker voor ophef hebben gezorgd, ook binnen de regeringscoalitie.

* Soms wordt de Israëliische visie wel gegeven, maar veel korter en afstandelijker dan de Palestijnse visie. Het artikel *'Blokade Israël versterkt de haviken van Hamas'* (nr. 67, onder: *'Gaza kan geen brood bakken'*), is hiervan een goede illustratie. Nadat is uitgelegd dat vanwege Israëliische vermindering van de toevoer van brandstof de elektriciteitscentrale niet meer normaal kan functioneren en verschillende wijken om de beurt enkele uren stroom krijgen geleverd, wordt de Israëliische positie gegeven:

"Volgens Israël wordt de humanitaire situatie schromelijk overdreven door de moslimfundamentalistische beweging Hamas, die in juni de macht overnam. De internationale media zouden de propaganda voor zoete koek slikken. Omdat het gebied nog altijd ruim 60% van de normale hoeveelheid elektriciteit ontvangt, zou er geen sprake zijn van een crisis. Bovendien zou er in werkelijkheid nog genoeg brandstof zijn voor generatoren en Hamas zou brandstof achterhouden en er alleen maar op uit zijn een crisis te forceren voor eigen gewin". Vier keer wordt het woord 'zou' gebruikt, het is maar al te duidelijk dat de krant aan deze beweringen geen geloof hecht. Hierna wordt de visie van Abu Zayd, directeur van UNRWA, veel positiever en uitgebreider weergegeven, gedeeltelijk middels een interview. Men had ook een Israëliische woordvoerder kunnen interviewen en dat op een gelijkwaardige manier tegenover Abu Zayds woorden zetten. Nu klinkt Israël's kant als officiële staatspropaganda en het verhaal van Abu Zayd en Palestijnen ter plekke, die daarna ook nog uitvoering aan het woord komen, als hoe het werkelijk zit.

Andere beweringen en aantijgingen die niet of onvoldoende zijn gecheckt of zonder weerwoord zijn aangenomen betreffen onder andere wat wel en niet de Gazastrook in kwam, hoeveel Palestijnse burgers en militanten omkwamen, en hoeveel er in welke nederzettingen werd gebouwd.

4.e. Suggestieve en ongefundeerde opmerkingen

47 Artikelen bevatten suggestieve en ongefundeerde opmerkingen, en nog eens 4 enigszins suggestieve of in elk geval onduidelijke opmerkingen. Dit verschilt van een enkele opmerking in een kort artikeltje tot de ware kampioen, namelijk Maarten van Rossem van wie ik er liefst 18 telde in zijn boekrecensie van Mearsheimer en Walts *'The Israël lobby'* (nr. 2).

Suggestieve opmerkingen zijn opmerkingen waarin de mening van de correspondent doorklinkt en hij de lezer eigenlijk een bepaalde kant op duwt, zonder dat duidelijk is dat het een mening betreft. De scheiding tussen feit en mening, waar NRC zeer aan zegt te hechten, wordt daarmee overschreden. Ongefundeerde beweringen zijn beweringen die niet uit het voorgaande volgen, maar wel als logische conclusie worden gepresenteerd. Zowel suggestieve als ongefundeerde opmerkingen zijn vaak om te draaien: Israëliisch geweld versterkt Palestijnse extremisten, maar omgekeerd ook. In suggestieve en ongefundeerde beweringen wordt dan ook vaak partij gekozen en een partij openlijk bekritiseerd: Israël had het zover niet moeten laten komen, moet oppassen de relatie met Egypte niet op het spel te zetten, moet Abbas niet met lege handen naar huis laten gaan etc. De andere partij trof in deze zaken volgens de NRC blijkbaar geen blaam.

Voorbeelden:

* "Israël heeft d.m.v. een politiek van voldongen feiten de omvang en grenzen van de Joodse staat vastgesteld." (nr.1).

Israël heeft dat altijd ontkend en gezegd dat die in onderhandelingen met de Palestijnen moeten worden vastgesteld zoals de routekaart en andere vredesvoorstellen ook voorschrijven. Israël is een klein land en zeer afhankelijk van internationale steun. De internationale consensus is dat de Palestijnen recht hebben op de gehele Westoever en Gazastrook inclusief Oost-Jeruzalem, en Syrië op de Golan. De internationale opinie, inclusief de VS onder Bush, legt ook steeds meer nadruk op de bezetting en de nederzettingen als hoofdobstakel voor vrede en oorzaak voor het Palestijnse geweld. Israël kan deze visie van de VS en de internationale gemeenschap niet zomaar naast zich neerleggen en unilateraal zijn eigen grenzen vaststellen.

* "Wegens zijn constante pleidooi voor een Israëliisch-Palestijnse vrede weigert de Bar-Ilan universiteit hem een leerstoel te geven". (nr. 9 interview Menahem Klein: *'Olmert wil geen permanente oplossing'*.) Het is onzin dat iemand in Israël geen leerstoel kan krijgen omdat hij voor vrede is. Vele professoren pleiten voor vrede, sommigen voor verregaande Israëliische concessies, anderen stellen vooral eisen aan de Palestijnen. De suggestie wordt gewekt dat 'vrede' in Israël een vies woord is, dat je met een kritische visie op Israël's politiek naar de Palestijnen in de problemen kunt komen en je dat niet in dank wordt afgenomen. Ook wordt gesuggereerd dat de vrijheid van meningsuiting nogal beperkt is, en professoren op hun woorden moeten passen. Dit is pertinente onzin.

* "Arafat steigerde tegen Camp David omdat er in vooroverleg geen doorbraak was bereikt over de stichting van een Palestijnse staat, min of meer volgens de bestandslijnen van 1967 met Oost-Jeruzalem als Palestijnse hoofdstad." (nr. 12, *'Abbas somber naar Annapolis'*)

Verzwegen wordt dat Arafat ook later, toen hem dit wel werd aangeboden, bleef steigeren. Hem was overigens in mei 2000 al een Palestijnse staat aangeboden met Abu Dis (een voorstad van Jeruzalem) als hoofdstad. Gesuggereerd wordt dat Arafat, net als Abbas nu, van goede wil is en een redelijke zaak nastreeft: een Palestijnse staat naast Israël. Of dat ook daadwerkelijk zo is staat echter helemaal niet vast, en is een politieke opvatting die niet in zo'n artikel thuishoort. Met name Arafat is zeer omstreven vanwege zijn openlijke steun voor zelfmoordaanslagen en zijn 'dubbele tong'. Arafat wordt nog twee keer genoemd suggererende dat hij voor een Palestijnse staat naast Israël was. De in Israël dominante visie dat Arafat geen vrede wilde, en de vergaande vredesvoorstellen van Israël beantwoordde met de tweede intifada, wordt nergens verwoord. Deze visie is echter net zo legitiem en is evenzeer met feiten te onderbouwen als de visie dat Arafat te weinig werd aangeboden en hij daarom 'steigerde'.

* "Israëlische commentatoren begrepen dat de raketregen uit Gaza door Hamas onder andere tot doel had zich uit dit isolement te vechten. Dat werd geadstrueerd door de bereidheid van Hamas met Israël te praten over een tijdelijk, zij het langdurig bestand (hudna) in het raam van onderhandelingen over vrijlating van een gekaapte Israëlische soldaat tegen Palestijnse gevangenen in Israël." (nr. 71, *'Hamas overtroeft Israël'*, n.a.v. grensdoorbraak naar Egypte door Hamas).

'Israëlische commentatoren' beweren van alles; er is in de Israëlische media wat dat betreft voor elk wat wils te vinden. De raketten waren er al voor de blokkade, en voor de raketten waren er zelfmoordaanslagen (pogingen daartoe zijn nooit opgehouden en worden nog steeds geregeld door Israël verijdeld). Bouman draait oorzaak en gevolg om door de blokkade als oorzaak voor de raketten aan te wijzen, en verschuilt zich daarbij achter niet nader genoemde Israëlische commentatoren. En hoezo volgt dit uit de bereidheid van Hamas om over een langdurig bestand te praten? Daar kunnen verschillende redenen voor zijn, bijvoorbeeld dat Hamas die tijd wil gebruiken om zich op een toekomstige confrontatie voor te bereiden. De doelstelling van Hamas is nog steeds om Israël te vernietigen, en dat zeggen Hamas leiders ook geregeld in zoveel woorden, maar dat is momenteel niet mogelijk. Dan is het strategischer met je vijand een bestand te sluiten tot de krachtsverhoudingen in jouw voordeel zijn. Het voorstel voor een hudna is overigens alles behalve nieuw, en Hamas deed dergelijke voorstellen, op voorwaarde dat Israël zich geheel terugtrekt uit de bezette gebieden en alle gevangenen vrijlaat, al in de jaren '90. Hamas heeft recentelijk geen langdurig bestand aangeboden in het kader van een gevangenenruil. Een langdurig bestand ofwel hudna dient niet te worden verward met een staakt-het-vuren, dat van kortere duur is, en ook niet met een vredesverdrag.

4.f. Onjuistheden

Wat opvalt is het gemak waarmee correspondenten beweringen doen, en allerlei redeneringen en theorieën geven die niet te bewijzen zijn en die ook in het geheel niet uit het voorgaande volgen. Verschillende artikelen hadden beter op de opiniepagina gepast dan op de buitenlandpagina waar men immers feiten verwacht. 28 Artikelen bevatten in totaal 56 onjuiste beweringen. Soms zijn die door de eigen correspondent gedaan en soms door mensen die hij interviewt. In dat geval is het minder erg, maar ook dan zou een correctie op zijn plaats zijn. In het schema en ook in onderstaande voorbeelden staat vermeld of de bewering van de eigen correspondent of van een geïnterviewde afkomstig is. Daarnaast waren er verschillende tegenstrijdige cijfers, zonder dat dit duidelijk werd gemaakt.

Hieronder een aantal voorbeelden gevolgd door een weerlegging, of in ieder geval een tegenargument dat net zo valide is, om aan te tonen dat het hier geen feiten betreft maar meningen, zaken waar je dus met evenveel recht anders over kunt denken. De grens tussen ongefundeerd of suggestief en onjuist is niet altijd geheel helder. Is het bijvoorbeeld onjuist of alleen suggestief om van een 'muur' te spreken, en hoeveel Palestijnse raketten vallen nog onder 'dat Hamas zich relatief rustig hield?' Het eerste zou strikt genomen afhangen van over welk traject van de barrière je spreekt, en of het daar een hek of een muur betreft, maar voor het geheel is het wel wat vreemd een term te gebruiken die slechts op 5% ervan van toepassing is. 'relatief rustig' is een onmeetbaar begrip, maar er zou een duidelijke afname van het geweld moeten zijn.

Voorbeelden:

Een artikel dat erg veel onjuiste en ongefundeerde beweringen bevat is *'Bloeiend Fort Israël naast verslagen Palestijnen'* (nr.1). De eerste voorbeelden hieronder komen uit dit artikel. Bij de andere voorbeelden staat vermeld uit welke artikelen ze komen.

* De rabbijn "hoeft niet te vrezen dat er ook maar een Israëlische politicus, generaal of leidende rabbijn bereid zal zijn heilig Jeruzalem te delen met de Palestijnen. De politieke, religieuze en militaire elites van Israël zijn het daarover grondig met elkaar eens."

Er gaan geregeld stemmen op voor concessies op dat gebied, en Barak had ook al een deling van Jeruzalem voorgesteld. Men zegt het niet zo openlijk, maar het besef dringt steeds meer door dat een vredesverdrag niet mogelijk zal zijn zonder concessies in Jeruzalem, en dat de hele wereld inclusief Amerika de annexatie van Oost-Jeruzalem en Joodse aanspraken daarop niet erkent.

* "Die muur van staal, beton en militaire wegen, wachttorens, concertino-prikkeldraad en checkpoints die Israël de afgelopen vijf jaar heeft gebouwd..." En even later: "De muur - andere omschrijvingen zijn eufemismen - ..."

Feit is dat de barrière voor 95% uit een hek bestaat, met inderdaad wachttorens er langs en prikkeldraad erboven, maar geen betonnen muur zoals Garschagen beweert. Garschagen dramatiseert hier nogal om het zo erg en extreem mogelijk te laten klinken. Dat de bouw van de barrière al jaren nagenoeg stil ligt, en hij ook in Jeruzalem niet compleet is, verzwijgt hij. Hij noemt de 'muur' bovendien een 'onomkeerbaar feit', wat nergens op is gebaseerd. Israël zal het niet snel doen, maar zonodig kan hij prima afgebroken, en op sommige trajecten is hij vanwege uitspraken van het hooggerichtshof inmiddels verplaatst.

* "...en de uitzichtloze, inmiddels grotendeels stopgezette gewapende strijd, die het leven heeft gekost aan ruim 6.000 Palestijnen en 1.100 Israëliërs. Die intifadah is met keiharde hand onderdrukt en dooft nu uit." Van het begin van de Tweede Intifada tot het moment van verschijnen van dit artikel waren minder dan 4.400 Palestijnen en ruim 1.000 Israëli's omgekomen, de circa 500 slachtoffers van de interne Palestijnse strijd niet meegerekend. (Cijfers van Betsalem)

* "Dit verklaart waarom Hamas zich afgelopen herfst militair relatief rustig hield". (nr. 61. *Hamas en Israël trachtten afspraken te maken*)

Dit is inderdaad relatief, daar Hamas de Gazastrook en ook het grootste deel van de smokkeltunnels en wapenwerkplaatsen controleerde, en indien het zo uitkomt de Islamitische Jihad of PRC raketten en granaten laat afvuren. Een 'voltreffer' op 10 september waarbij 69 IDF militairen gewond raakten, werd door Hamas geprezen en toegejuicht. Het totaal aantal raketbeschietingen nam na de machtgreep van Hamas alleen maar toe, en er waren in de herfst niet minder aanvallen dan in de rest van het jaar.

* "Israël is mijns inziens een gewelddadige en expansieve staat die zijn territorium in een reeks veroveringsoorlogen stelselmatig heeft uitgebreid. Ook Mearsheimer en Walt trekken deze conclusie impliciet in hun revisionistische interpretatie van de conflicten van 1948, 1956 en 1967, die overduidelijk maakt dat Israël in alle drie de conflicten, dus ook al in 1948, de evident superieure partij was". (nr.2, *De 51ste staat: Walt en Mearsheimer brengen Amerikaanse steun voor Israël in kaart*)

Hier zitten minstens twee feitelijke onjuistheden in: dat Israël in geen van deze oorlogen werd bedreigd en ze alle tot doel hadden haar territorium uit te breiden, en dat Israël in al deze oorlogen duidelijk de sterkste partij was. Onder andere Benny Morris heeft aangetoond dat aan het begin van de 1948 oorlog Israël minder troepen en wapens had dan de Arabieren, en dit pas in de zomer, met de komst van bij de Tsjechen gekocht materieel, veranderde. Wat betreft 1956 en 1967 waren er een aantal duidelijke daden en tekenen van Arabische agressie (afsluiten waterwegen, naar huis sturen VN troepenmacht), en in 1967 de langdurige pogingen van Israël om een oorlog te vermijden en het diplomatiek op te lossen, die Van Rossems betoog tegenspreken. Het is pertinent onjuist te stellen dat deze oorlogen slechts door Israël zijn begonnen om gebied te veroveren en de reële Arabische dreiging te ontkennen.

* "Een van de belangrijkste oorzaken van 9/11 was de verontwaardiging over de onderdrukking van de Palestijnen bij Osama Bin Laden en zijn naaste medewerkers". (nr.2, *De 51ste staat: Walt en Mearsheimer brengen Amerikaanse steun voor Israël in kaart*)

Amerika's aanwezigheid in Saoedi-Arabië en Irak speelden zeer waarschijnlijk een grotere rol dan Palestina. Bin Laden staat islamitische wereldheerschappij voor, om te beginnen in de Arabische wereld. Israël zit daarbij in de weg, maar de seculiere Arabische regimes nog meer, en volgens veel interpretaties waren zijn voornaamste drijfveren Amerika's invloed op deze landen te verminderen en moslims voor zijn zaak te rekruteren.

* "Dat groene land vol citrusbomen is omgeploegd, 43% van Gaza hoort nu tot veiligheidszones waar niemand mag komen." (nr. 38, *Palestijnen wordt hun waardigheid ontzegd*) Dit wordt gezegd door Beatrice Megevand Roggo, directeur Midden-Oosten en Afrika van het Rode Kruis. Dat zeer hoge percentage is nergens anders te vinden, ook niet bij pro-Palestijnse bronnen, en zou in feite betekenen dat Israël bijna de helft van de Gazastrook tot veiligheidsgebied heeft verklaard. Zelfs de

nederzettingen namen minder ruimte in beslag. Roggo beweert ook dat Israël geen spullen van het Rode Kruis voor de ziekenhuizen doorlaat of Palestijnen op de Westoever niet naar hun land en naar school kunnen. Daarvoor zijn vele tegenvoorbeelden te geven van Palestijnen die dat wel kunnen en geneesmiddelen en andere medische hulp die wel wordt toegelaten.

Als context was het gepast geweest te vermelden dat per jaar vele duizenden Palestijnen in Israël worden behandeld, en Israëliische organisaties zich inspannen om gewonde en zieke Palestijnen te helpen. In 2007 heeft Israël 7.000 Palestijnen uit Gaza behandeld of toestemming gegeven naar de Westelijke Jordaanoever te reizen voor behandeling [Bron: <http://www.nytimes.com/2008/02/13/world/middleeast/13mideast.html>]. Volgens de Shin Bet hebben de Palestijnen bovendien meermaals geprobeerd via deze 'medische route' aanslagen in Israël te plegen. Ook had de hoeveelheid toegelaten hulp in Gaza vermeld kunnen worden.

* "Sinds de radicale moslimbeweging Hamas vorig jaar juni de macht in de Gazastrook overnam, heeft Israël het gebied afgesloten" (nr. 75, 'Hoe meer kinderen hoe beter in de Gazastrook')

Deze bewering wordt in meerdere artikelen door de eigen correspondenten geuit. Deze afsluiting is echter geleidelijk gegaan, en er was zeker geen sprake van een permanente totale afsluiting. Er zijn gedurende die tijd geregeld commerciële goederen en bouwmaterialen doorgelaten, zoals bloemen voor de bloemenveiling in Aalsmeer. De grensovergangen werden meestal gesloten in reactie op raketaanvallen of aanvallen op de grensovergangen zelf, wat geregeld voorkwam, en werden na korte of langere tijd weer geopend. In Haaretz van 21 november 2007 staat dat Israël de hervatting van de export van bloemen en aardbeien vanuit Gaza naar Europa heeft goedgekeurd, en dat die was gestopt nadat het veiligheidskabinet de Gazastrook tot 'vijandelijk gebied' had verklaard vanwege de vele raketaanvallen.

[Bron: <http://www.haaretz.com/hasen/spages/926607.html>]

Het besluit om de Gazastrook tot 'vijandelijk gebied' te verklaren werd pas in september genomen, en niet direct na de overname van de Gazastrook door Hamas.

4.g. Context

Dit betreft zowel essentiële informatie die nodig is om een gebeurtenis te begrijpen (bijvoorbeeld waarom Israël 5 Palestijnen heeft gedood in de Gazastrook), als algemene achtergrondinformatie die nodig is voor een goed begrip van het conflict en het gedrag van alle betrokken partijen in algemene zin. Het eerste is nodig, het tweede is wenselijk en is in het geheel noodzakelijk, maar niet in ieder afzonderlijk artikel kunnen de beweegredenen van alle partijen uitgebreid worden uitgelegd. In de praktijk is dit onderscheid niet altijd geheel helder.

In 51 artikelen wordt geen of een gebrekkige of eenzijdige context gegeven waar dit wel wenselijk of nodig was geweest, in nog eens 27 artikelen was dit niet (per se) nodig of niet van toepassing, en in slechts 3 artikelen werd voldoende en faire context gegeven.

Meer nog dan bij de vraag of voldoende hoor en wederhoor is toegepast, is het soms moeilijk te zeggen of een bepaalde context per se gegeven had moeten worden. Wanneer bijvoorbeeld in een interview de Libanees Georges Corm (nr. 34, 'Willige slachtoffers van Westerse huichelarij') zegt dat Israël ervan droomt de Arabische wereld langs religieuze lijnen op te delen of dat Annapolis de bezetter beloont en de Palestijnen dwingt de kolonisatie van hun land te accepteren, moet daar dan een relativerende opmerking bij, zoals dat in de Arabische wereld nogal de neiging heerst om al hun problemen aan Israël en het Westen te wijten? En moet in ieder artikel waar Palestijnse slachtoffers worden genoemd ook het aantal raketten dat op Israël is afgevuurd worden vermeld? Dat is wellicht overdreven, en het is legitiem om Corm te interviewen zonder daar relativerende opmerkingen bij te maken, maar het totaal ontbreken van dergelijke informatie is wel zeer kwalijk. Bij de tientallen artikelen waarin Israëliisch geweld wordt beschreven en aantallen Palestijnse slachtoffers genoemd, wordt welgeteld één keer het aantal raketten van de vorige dag op Israël vermeld, gevolgd door de mededeling dat die weinig schade aanrichtten, en een interview met iemand als Corm wordt niet afgewisseld met een interview met een criticus van de Arabische wereld of iemand die onderzoek heeft gedaan naar antisemitisme of complottheorieën in de Arabische wereld. Daardoor laat de NRC een eenzijdig beeld achter bij de lezer, en krijgt deze niet alle kanten van een zaak te zien. Om deze reden is in veel van bovenstaande gevallen toch aangegeven dat context wenselijk of zelfs nodig was geweest.

Voorbeelden:

In het artikeltje 'Acht doden bij inval en aanval op Gazastrook' (nr. 34) wordt pas in de laatste zin vermeld dat het om leden van de Islamitische Jihad ging. Het is nogal suggestief dat niet eerder, liefst in de kop, te vermelden. Bovendien ontbreekt iedere verwijzing naar de Palestijnse raketbeschietingen en andere aanvallen, zodat het overkomt alsof Israël dit allemaal expres doet om het nieuw gestarte vredesproces te saboteren. Ook staat er niets over de toedracht van de aanval, het waarom, wat de gedode Palestijnen aan

het doen waren (raketten afschieten?). Dit geldt voor meer van die korte berichtjes. Vergelijk in dit geval het Haaretz artikel over deze aanval, waarin de Palestijnen ook dingen doen (raketten afschieten, soldaten aanvallen), en zowaar een reëel beeld van een strijd tussen twee partijen ontstaat, niet van één partij die almaar een passieve onschuldige tegenstander aanvalt. Het is verder vreemd dat in de kop 'acht doden' staat, maar later wordt verwezen naar 'de drie doden van vanochtend'. In de eerste zin staat echter dat alle acht doden 'vanochtend' zijn gevallen.

De Haaretz geeft wel informatie en context over de toedracht:

Israel Air Force planes providing cover killed three unidentified militants, soon after three militants were killed by an IDF tank shell, including one from the Popular Resistance Committees. Four soldiers were lightly wounded after an anti-tank missile was fired at their vehicle, and were evacuated to Soroka Medical Center in Be'er Sheva. The missile set fire to the tank, but army officials said it would continue to operate. The operation focused on an area that is a main launching ground for rocket and mortar assaults on army bases and the Israeli-controlled Sufa crossing into Gaza. More than 15 militants have been killed in the area in recent IAF airstrikes.

[Bron: <http://www.haaretz.com/hasen/spages/933219.html>]

In het artikel '*Hamas overtroeft Israël*' (nr.69) wordt de situatie na de grensdoorbraak bij Egypte geanalyseerd. Daarbij wordt geen of onjuiste context gegeven.

Zo wordt de overeenkomst over de grensovergang bij Rafah uit 2005 niet goed weergegeven. Men spreekt van een overeenkomst tussen Egypte en Israël, zonder te vermelden dat ook de EU en de Palestijnse Autoriteit daarbij betrokken waren, en dat Hamas de veiligheid van de EU waarnemers niet meer kon garanderen.

Er is in dit artikel totaal geen aandacht voor de propaganda van Hamas. Hamas heeft de noden van de Palestijnen heel slim politiek uitgebuit, en er waren verschillende berichten, niet alleen van Israëliische bronnen, dat men de zaak bewust erger voorstelde en winkels dwong te sluiten, men met kaarslicht in een ruimte vergaderde met de gordijnen dicht, etc. Het artikel legt de schuld van de grensdoorbraak geheel bij Israël, in plaats van onbevungen te analyseren wat er is gebeurd en waarom Hamas inderdaad deze propagandaslag heeft gewonnen. Ook in andere artikelen over dit onderwerp werd alleen de Palestijnse c.q. Hamas visie gegeven, en alle schuld voor de crisis bij Israël gelegd.

Eenzijdige context: In het artikel '*Abbas somber naar Annapolis*' (nr.12) wordt vooral uitgelegd wat Abbas nodig heeft en hoe zwak hij is. Er wordt een vergelijking met Camp David gemaakt en met Arafats positie destijds. Dit alles gebeurt bijna volledig vanuit Palestijns perspectief. Er wordt niks vermeld over waarom concessies voor Israël moeilijk zijn of waarom ook Israël begrijpelijkerwijs niet te hard van stapel wil lopen. De Palestijnse positie wordt bovendien rooskleuriger voorgesteld dan zij is, en zelfs Hamas zou voor een tweestatenoplossing zijn, terwijl Israël juist havikachtiger wordt voorgesteld, zonder dat dit verder wordt toegelicht.

4.h. Illustraties

Bij 18 artikelen staat een illustratie, waarvan 14 in min of meerdere mate gekleurd ten voordele van de Palestijnen. De overige illustraties zijn neutraal, zoals een portret van een geïnterviewde of illustraties bij artikelen die niet over het conflict gaan. De 14 gekleurde illustraties beelden Palestijns leed uit, of Palestijnse hoop, of berusting, of Israëliisch onrecht of agressie. Illustraties zijn een krachtig middel om een boodschap over te brengen of kracht bij te zetten. Het is op zichzelf legitiem om Palestijns leed uit te beelden, mits ook beelden van raketinslagen in Israël waren getoond, en men had ook Hamas trainingen van kinderen kunnen tonen of het afschieten van raketten of ander Palestijns geweld om voor evenwicht te zorgen.

Een duidelijk voorbeeld van een suggestieve illustratie is een foto met een groot en felgekleurd tennisveld op de voorgrond, met daarachter de heuvels van de Westelijke Jordaanoever. Het onderschrift luidt: "Israëliische kolonisten tennissen in de 'wilde nederzetting' Nofei Nehemya in bezet gebied. Israël is zijn belofte deze 'buitenposten' te ontruimen niet nagekomen." De suggestie lijkt duidelijk: de rijke Israëli's hebben het land van de arme Palestijnen gestolen. Het tennisveld past op geen enkele manier bij het landschap, lijkt ook gigantisch groot door de beeldcompositie en gebruik van een groothoeklens. Men had ook een foto van gewapende Hamas strijders kunnen kiezen met als onderschrift een van de strijdlieden of een recente oproep heel het land met bloed te bevrijden omdat dat Allah's wil is. Dat was ook niet neutraal geweest, maar niet minder gekleurd dan deze foto. Waarom niet een wat neutralere foto geplaatst? De foto heeft verder bovendien slechts zijdelings met het onderwerp van het artikel te maken, dat ging over het Annapolis vredesproces en de kansen op succes. (foto bij nr. 57, '*Agenda Israël: Iran op 1, Palestijnen 2*')

Op een andere foto zijn schapen te zien die bloemen te eten krijgen omdat die de Gazastrook niet uit kunnen vanwege de Israëliische blokkade, en op een foto is een doodziek Palestijns jongetje in een ziekenhuis in Gaza te zien met op de voorgrond een meisje van waarschijnlijk maar een paar jaar oud, en een iets ouder jongetje. Het onderschrift luidt: "Een broertje staat klaar om het Palestijnse jongetje Maher-al-Assali met de hand van zuurstof te voorzien als de stroom in Jabalya in de Gazastrook uitvalt." Kinderen zijn de ultieme onschuldige slachtoffers van ieder conflict. Dit is een zeer schrijnende situatie die je niemand toewenst. Maar de vraag wie nou voor deze ellende verantwoordelijk is, wordt niet gesteld want het antwoord is al gegeven: Israël. (foto bij artikel nr. 13, *'Een flinke aanslag zal Israël wakker schudden'*)

Een andere foto toont een in bebloede lakens gehulde man met rouwende Palestijnen eromheen. Het onderschrift meldt wel dat de man een strijder is van Islamitische Jihad en door Israël is gedood, maar iedere verwijzing naar de raketaanvallen en (pogingen tot) aanslagen ontbreekt. De Palestijnen zijn slechts zielig, willoos en bloedend slachtoffer.

(nr. 38, *'Palestijnen wordt hun waardigheid ontzegd'*)

Eén illustratie is ronduit antisemitisch. Het is een cartoon bij artikel 42, *"Oké, dan noemen we het een chanoekaboom"* van Jan Blokker. Dit artikel gaat voor het merendeel niet over Israël, maar het begint met een anekdote over Herzl. Op de cartoon, van Bas van der Schot, staat Herzl afgebeeld met een kerstboom ernaast en aan de muur een plakkaat waarop staat 'eigen volk eerst' met een Davidster eronder. Deze leus is zeer beladen, nooit door Herzl gebruikt maar wel tegen de Joden. De combinatie van de leus met een Davidster en de 'vader' van het moderne politieke zionisme, is volkomen misplaatst en grievend voor Joden.

4.i. Suggestief of niet-neutraal woordgebruik

Hieronder versta ik terminologie die stigmatiserend of vergoelijkend is en bepaalde groepen of mensen in een negatief daglicht stelt dan wel juist positief of onschuldig neerzet, en daardoor de indruk wekt dat de correspondent een bepaalde visie laat doorklinken door het gebruik van bepaalde woorden. Er is enige verwantschap met ongefundeerde en suggestieve opmerkingen, maar bij dat laatste gaat het om een bewering, een statement en hier gaat het om de klank en associaties die bepaalde woorden oproepen, of hun gebruik door propagandisten van een van beide kanten waardoor ze niet meer neutraal overkomen.

38 Van de 81 artikelen bevatten suggestief woordgebruik, telkens ten nadele van Israël. Hieronder een aantal voorbeelden met toelichting. Het woordgebruik is van de eigen correspondenten tenzij anders vermeld.

* "De regeringsleiders van Israël en Palestina hebben elk terroristisch geweld van eigen bodem op papier veroordeeld." (nr. 22, hoofdredactioneel commentaar, *'het scenario Annapolis'*)

Het woord 'Palestina' suggereert dat er al een Palestijnse staat bestaat. Correcter zou zijn: Palestijnse Autoriteit. Er wordt verder een gelijkheid gesuggereerd tussen terroristisch geweld van de Palestijnen en van Israël. Er zijn in Israël zeker ook gewelddadige extremisten, maar geen gewapende milities die geregeld aanslagen plegen zoals bij de Palestijnen.

* "De slechte omstandigheden in het 400 vierkante kilometer kleine getto Gaza .." (nr. 69, *"Redeloos en radeloos"*, hoofdredactioneel commentaar).

Een belaste vergelijking. Het suggereert dat de Palestijnen slechts onschuldige slachtoffers zijn die, net als de Joden vroeger, door hun beulen opeen worden gedreven in onmenselijke omstandigheden.

* "Sinds juni vorig jaar, toen Hamas alle macht overnam, heeft Israël de Gazastrook afgegrensd." (nr. 70, *"Palestijnen stromen Egypte binnen"*)

Hamas verdreef Fatah in een bloedige coup. 'Overnemen' is nogal eufemistisch uitgedrukt. Israël sloot de grenzen, maar dat klinkt een stuk minder dramatisch dan 'afgrenzen', dat een negatieve bijklank heeft en naar een gevangenis klinkt. Zoals reeds opgemerkt, waren de grenzen niet geheel gesloten en was Hamas hier ook debet aan door de controleurs bij de grens met Egypte weg te sturen, de aanhoudende raketbeschietingen en wapensmokkel.

* "Het Hamasleiderschap noemt de uittocht een natuurlijke reactie..."

'Uittocht' is een woord met een bijzondere symboolwaarde, niet alleen voor Joden. Het dramatiseert de grensdoorbraak en geeft deze een extra air van onschuldigheid en rechtvaardigheid. De Joden verlieten Egypte vanwege hun beroerde behandeling aldaar als slaven. Vgl. ook "Hamas heeft voor de Palestijnse uittocht in de Sinai-woestijn gekozen". (nr. 71, *"Hamas overtroeft Israël!"*). Hier is de parallel met het oude Israël nog duidelijker.

* "Hamas heeft niet alleen de Palestijnen zuurstof gegeven..."

Ook hier spreekt een duidelijk waardeoordeel uit, en het suggereert dat de Palestijnen door Israël werden verstikt en massaal dreigden te sterven.

(idem, over de grensdoorbraak bij Rafah door Hamas.)

* Naar aanleiding van de grensdoorbraak bij Rafah door Hamas: "minister Barak is woedend dat de Egyptische president Hosni Mubarak het om humanitaire redenen - ze hebben honger - zover heeft laten komen." (nr. 71, *'Hamas overtroeft Israël'*)

Volgens Barak lijden de Palestijnen geen honger, en kunnen ze bovendien hun situatie direct verbeteren door met de raketbeschietingen te stoppen. Barak is woedend dat Egypte het spel met Hamas meespeelt, en de Palestijnen helemaal niet meer controleert, waardoor de kans groot is dat ook 'militanten' de grens overgaan om vanuit Egypte Israël te infiltreren of naar Iran te gaan of naar Libanon en daar geld en training te ontvangen. Had de positie van Barak niet wat minder karikaturaal en neutraler kunnen worden weergegeven?

* "Kennelijk houdt de Shin Bet (...) rekening met een aanslag van Joodse terroristen op Olmert". (nr. 31, *'Israël bouwt door in Jeruzalem'*)

Dit is opvallend, want de krant vermijdt angstvallig de term 'terrorist' waar het Palestijnse aanslagen betreft, ook als die gericht zijn op burgers. Het is dan erg vreemd en inconsequent om de term wel voor Joden te gebruiken. Bovendien is het de vraag of een aanslag op een politicus als 'terroristisch' gekenschetst moet worden. Ter vergelijking: de moord op Fortuyn wordt een politieke moord, niet een terroristische aanslag, genoemd.

* "Vanochtend werd in een Israëliische kibboets een Ecuadoriaanse gastarbeider gedood bij schoten uit de Gazastrook" (nr. 60, *'Israël doodt in Gaza 17 Palestijnen'*)

De kibboetsmedewerker wordt een "gastarbeider" genoemd, wat een verkeerde indruk geeft. Hij was een vrijwilliger op de kibboets en een volwaardig medewerker. Het is vreemd dat het begrip 'gastarbeider', dat in Nederland al lang in onbruik is geraakt, hier nu wel wordt gebezigd. Hij werd bovendien niet per ongeluk gedood bij "schoten uit de Gazastrook" maar gericht doodgeschoten door een Palestijnse scherpschutter.

* "Meer knievallen voor Israël kan Abbas zich niet veroorloven" (Israëliische leger houdt 'snachts de controle in Nabloes). (nr. 9, *interview Menahem Klein, 'Olmert wil geen permanente oplossing'*.)

Het kan ook andersom worden bekeken: Abbas heeft bereikt dat de controle overdag in handen van de PA is gekomen.

* "Het sterke Israël zal de Palestijnen blijven domineren en in bantoestans verdelen in de bezette gebieden en in Israël voor de ruim een miljoen Palestijnen (Israëliische Arabieren)".

Bouman parafraseert de Israëliische professor Klein hier. De bewering is absurd, zeker wat betreft Israël. Wat betreft de bezette gebieden wordt een onterechte parallel getrokken met Zuid-Afrika, waar de zwarten onder het Apartheidsregime in thuislanden (bantoestans) werden opgesloten. In de bezette gebieden is de situatie volkomen anders: de bewegingsvrijheid van de Palestijnen is door de barrière en checkpoints sterk beperkt, maar van thuislanden is geen sprake. Wat betreft de Arabieren in Israël gaat de vergelijking helemaal niet op. Zij kunnen vrij reizen en zijn voor de wet gelijk aan Joodse Israëli's. Door ook voor Arabieren in Israël de term 'Palestijnen' te gebruiken worden ze gelijk gesteld aan de Palestijnen in de bezette gebieden, maar zij zijn Israëli's en hebben het Israëliische staatsburgerschap. Het gebruik van woorden die aan de Apartheid refereren is zeer suggestief, en dient ten allen tijde te worden vermeden. Tijdens het Apartheidsregime stond rassenscheiding en de vermeende superioriteit van het blanke ras centraal, terwijl dit in Israël geen rol speelt. Deze vergelijking wordt met name gemaakt door mensen die Israëls bestaansrecht niet erkennen en voor een boycot tegen Israël zoals indertijd tegen Zuid-Afrika pleiten.

Een aantal termen die NRC Handelsblad hanteert zijn standaard, en komen geregeld terug, zoals het 'moslimfundamentalistische Hamas', soms is 'beweging' nog toegevoegd. Wanneer leden of activisten van Hamas of andere gewapende Palestijnse groeperingen raketten afschieten of anderszins tegen Israël strijden heten zij strijders of militanten, maar nooit terroristen, ook niet wanneer het overduidelijk om aanslagen op burgerdoelen gaat. Dat laatste is vreemd, want het begrip 'terrorisme' voor aanslagen op burgerdoelen is op zichzelf vrij gebruikelijk, en wordt, ook door NRC, bijvoorbeeld wel gebruikt waar Joden de daders zijn. Het is opvallend dat wel een keer van terroristisch geweld van beide kanten werd gesproken.

Oost-Jeruzalem wordt bezet genoemd, soms zelf 'Arabisch', wat een politieke stellingname impliceert. Artikel 29 (*'Israël bouwt weer in Oost-Jeruzalem'*) spreekt bijvoorbeeld van "geannexeerd Arabisch Oost-Jeruzalem, dat in 1967 door Israël werd bezet". Oost-Jeruzalem is echter niet louter Arabisch, de Klaagmuur staat er en de Olijfberg en de Joodse wijk in de oude stad. Ook buiten de oude stad waren er voor 1948 al Joodse wijken in Oost-Jeruzalem. Met de term wordt doorgaans dat deel van Jeruzalem bedoeld dat in 1948 (overigens volkomen illegaal) door Jordanië werd geannexeerd en in 1967 door Israël op Jordanië veroverd. Daaronder valt ook de oude stad. Het is discutabel wie daar de rechtmatige eigenaar van is. Daar moet de krant in een nieuwsbericht geen standpunt over innemen, en daarom is het woord 'bezet' niet op zijn plaats. 'Veroverd' was neutraler geweest.

Zoals uit bovenstaande voorbeelden ook blijkt worden vaak sterke woorden gebruikt voor de afsluiting door Israël van de grensovergangen met de Gazastrook, vaak woorden met een negatieve lading die aan gevangenen refereren. Hierin klinkt duidelijk een standpunt door, een standpunt dat terugkomt in bijvoorbeeld de hoofdredactionele commentaren.

4.j. Kritiekloze interviews

In alle interviews werden de geïnterviewden vrij kritiekloos bejegend, er werden weinig lastige vragen gesteld, en de geïnterviewden werden niet met feiten geconfronteerd die hun visie tegenspraken. In sommige interviews was zelfs niet altijd duidelijk wat de woorden van de geïnterviewde waren, wat van de correspondent afkomstig was en wat geparafraseerd.

De 4 interviews betroffen allen (oud-)functionarissen die hoofdzakelijk het beleid van Israël bekritiseerden. Geïnterviewd werden Menahim Klein, een kritische Israëlische professor die bij 'Oslo' betrokken was, Ziad Abu Zayyad, een oud-minister van de PA, Georges Corm, oud-minister in Libanon, en Beatrice Megevand Roggo, directeur Midden-Oosten en Afrika van het Rode Kruis. In nieuws- en achtergrondartikelen werden daarnaast vooral doorsnee Palestijnen en diverse functionarissen aan het woord gelaten, waarbij de dominante Israëlische visie alleen enkele keren werd vertolkt door woordvoerders en politici.

Bij de eerder genoemde voorbeelden kwamen ook al enkele citaten uit de interviews aan bod. Hieronder volgt nog een voorbeeld van boude uitspraken van een geïnterviewde die niet werd tegengesproken of gerelativeerd door de interviewer:

In het artikel "Willige slachtoffers van westerse huichelarij" (nr.34) beweerd Corm onder andere:

"Israël droomt ervan de Arabische regio verder te verdelen langs religieuze lijnen. Dan is de Joodse staat geen uitzondering." Over Annapolis zegt hij: "In strijd met de standaarden van het internationaal recht wordt een bezet volk gedwongen om kolonisatie te accepteren. Niet de bezetter wordt veroordeeld, maar de bezette mensen. Het is een unieke zaak in de moderne wereld. U beschermt de bezetter, niet degenen die worden bezet. Het is volstrekt in strijd met de Geneefse Conventies. Maar dat lijkt de westerse regeringen niet te storen."

De interviewer had wel even kunnen doorvragen hoezo het Annapolis vredesproces 'de bezetter beschermt' en de Palestijnen dwingt om 'kolonisatie' te accepteren. Men had kunnen vermelden dat dit soort terminologie vaak wordt gebruikt door radicale tegenstanders van Israël. De opmerking over Israëls droom de Arabische wereld te verdelen doet denken aan de complottheorieën die welig tierden in de Arabische wereld en soms een zeer onaangename bijmaak hebben. Er is geen enkele aanwijzing voor dat Israël dit doet, erin zou slagen of er belang bij zou hebben. Het heeft het met zowel soennieten als shi'ieten aan de stok. Ook op de meermaals in het artikel gedane bewering dat het Westen met twee maten meet is wel wat af te dingen, en de interviewer had erop kunnen wijzen dat de EU toch behoorlijk kritisch is. Corm had ook met zijn slachtofferdenken geconfronteerd kunnen worden; geeft hij niet wel erg makkelijk het Westen overal de schuld van?

4.k. Totaalbeeld

Op alle categorieën blijkt de NRC gekleurd te zijn, het vaakst bij context (51 artikelen), suggestieve en ongefundeerde beweringen (47 artikelen) en perspectief (47 artikelen). 28 Artikelen bevatten bovendien feitelijke onjuistheden, allemaal ten nadele van Israël.

Bijna alle artikelen die niet neutraal waren, hadden een pro-Palestijns perspectief, lieten alleen of vooral Palestijnen aan het woord of bevatten ongefundeerde beweringen of taalgebruik ten gunste van de Palestijnen.

Van de nieuwsberichten was ongeveer de helft neutraal. Met name de achtergrondartikelen, interviews en reportages waren vrijwel allemaal gekleurd voor zover zij over het conflict gingen. Boude uitspraken van Palestijnen en andere critici van Israël werden zelden gecheckt of gebalanceerd met een weerwoord van de Israëlische kant. Israëlische woordvoerders kwamen vooral over interne kwesties aan het woord of deden erg algemene uitspraken. Terwijl de positie van de Palestijnen uitgebreid werd belicht, werden de Israëlische drijfveren nooit uitgelegd en werden haar acties meestal in een negatief daglicht geplaatst. In geen enkel commentaar of achtergrondartikel stond de Israëlische visie centraal, zoals dat concessies als de terugtrekking uit Gaza juist tot meer geweld hebben geleid en de Palestijnen juist in reactie daarop op Hamas hebben gestemd, en zij daarom verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor wat dit bewind doet.

Er waren twee artikelen die je min of meer als kritisch ten opzichte van de Palestijnen zou kunnen bestempelen. Eén gaat over bruilofsfeesten bij Hamas leden ten opzichte van die bij Fatah, waarin Hamas als erg streng en star wordt neergezet, en één over het voornemen van Hamas een eigen filmstudio en -centrum op te zetten, als tegenwicht tegen Hollywood. Hierin wordt op het einde ook de aandacht gevestigd op de verheerlijking van 'martelaren' en geweld tegen Israël. Het zijn de enige artikelen waar iets van de ideologie van Hamas en haar invloed en indoctrinatie op de bevolking naar voren komt, maar beide zijn te voorzichtig geformuleerd, met interviews met Hamas leiders op een vriendelijke toon zonder blij van afkeuring, om ze als anti-Palestijns te bestempelen.

5. Resultaten onderzoek, uitgesplitst naar soort artikel

Zoals gezegd zijn de artikelen op basis van de criteria geclassificeerd in neutraal, licht gekleurd ten voordele van de Palestijnen/ten nadele van Israël, gekleurd ten voordele van de Palestijnen en ten nadele van Israël, en sterk gekleurd voor de Palestijnen ten nadele van Israël. Ten voordele van de ene partij betekent meestal gelijktijdig ten nadele van de andere partij in het conflict, zodat ik deze in de optellingen samen heb genomen. Van de nieuwsberichten zijn er 18 gekleurd ten nadele van Israël, 15 licht gekleurd en 13 neutraal. Van de achtergrondartikelen zijn er 8 gekleurd ten nadele van Israël en 3 neutraal. De nieuwsanalyses zijn allemaal gekleurd, waarvan 1 licht, alle 8 reportages betreffende het conflict zijn gekleurd ten voordele van de Palestijnen en ten nadele van Israël, en de interviews zijn alle 4 gekleurd ten voordele van de Palestijnen, waarvan 3 sterk. Meer dan de helft van de artikelen in de onderzochte periode, namelijk 45, zijn (sterk) gekleurd ten nadele van Israël. Nog eens 18 artikelen zijn enigszins gekleurd ten nadele van Israël. Geen enkel artikel geeft vooral de Israëliische visie weer.

Van de nieuwsberichten zijn er 32 afkomstig van de persbureaus, en daarvan zijn er 15 gekleurd ten nadele van Israël, 9 licht gekleurd en 8 neutraal.

Er zijn 4 artikelen die niet over het conflict gaan, maar over respectievelijk een lerarenstaking, corruptieschandalen rond Olmert, de relatie Israël-Turkije en een Arafat-herdenking in Gaza. Twee daarvan zijn wel (licht) gekleurd ten nadele van Israël. Zij zijn niet meegerekend in de uitslag.

Het enige opiniestuk ging slechts zijdelings over het conflict, via een lange anekdote over de grondlegger van het Zionisme, maar was wel gekleurd ten nadele daarvan en is meegerekend. Ook alledrie de hoofdredactionele commentaren waren gekleurd ten nadele van Israël, evenals twee portretten. De enige boekrecensie was sterk gekleurd.

Zie ook de onderstaande tabel.

Tabel krantenartikelen met eindkwalificaties	neutraal	licht gekleurd ten voordele van Palestijnen en/of ten nadele van Israël	gekleurd ten voordele van Palestijnen en/of ten nadele van Israël	sterk gekleurd ten voordele van Palestijnen en/of ten nadele van Israël
33 nieuws	12	10	10	1
13 kort nieuws	1	5	7	
12 achtergrond	3		8	1
4 nieuwsanalyses		1	2	1
8 reportages		2	4	2
4 interviews			1	3
3 hoofdredactionele commentaren			3	
1 opiniestuk			1	
1 boekrecensie				1
Totaal 79 artikelen	16	18	36	9

Procentueel gezien waren 28% van de nieuwsartikelen (nieuws en kort nieuws) neutraal, 33% licht gekleurd, 37% gekleurd en 2% sterk gekleurd. Van de achtergrondartikelen (achtergrond, reportages, nieuwsanalyses en interviews) was 11% neutraal, 11% licht gekleurd, 54% gekleurd en 25% sterk gekleurd. Van de opiniestukken was 80% gekleurd en 20% sterk gekleurd.

5.a. Nieuwsberichten

Wat in de nieuwsberichten vooral opvalt is dat sommige informatie eindeloos wordt herhaald, zoals een beknopte weergave van de voorgeschiedenis van het openbreken van de grens bij Rafah door Hamas, en het steeds herhalen van hoeveel Palestijnse doden er sinds vorige week, sinds de Annapolis vredesconferentie of sinds welke willekeurige datum dan ook zijn gevallen. Ondertussen worden de raketbeschietingen door Hamas en andere groeperingen altijd slechts in algemene zin aangeduid in een bijzin, zoals: "wegens de raketbeschietingen door Palestijnse militanten verklaarde Israël de Gazastrook in september tot vijandelijk gebied." (artikel nr.13, een reportage die verder geheel gaat over Palestijns leed en woede ten gevolge van de grensafsluitingen). Nooit wordt vermeld hoeveel raketten er vielen en waar, hoeveel mensen gewond raakten en hoeveel behandeld werden voor shock, en dat de scholen in Sderot al weken dicht zijn en de kinderen de meeste tijd in schuilkelders doorbrengen (in een artikel wordt het aantal raketten van de vorige dag vermeld gevolgd door de mededeling dat zij nauwelijks schade hadden aangericht). Bij de Palestijnse doden wordt bovendien zelden of nooit beschreven in welke omstandigheden zij werden gedood: waren zij op weg raketten af te schieten, verdacht Israël hen ervan een aanslag te willen plegen en Israël binnen te dringen? Was het een wraakactie voor een bijzonder hoog aantal raketten dat de vorige dag was afgevuurd? NRC legt veel nadruk op Palestijnse burgerdoden, los van de vraag in welke omstandigheden zij zijn gedood. Suggestief is wat dit betreft dat een aantal keren expliciet wordt vermeld 'waarvan tenminste x burgers' maar zelden 'waarvan zeker x strijders'.

Soms zijn berichten ronduit misleidend, zoals een zeer kort berichtje op 29 december (nr. 49): "Twee Israëliische militairen en een Palestijn zijn gisteren om het leven gekomen bij een schietpartij", aldus het artikeltje. In de volgende (en laatste) zin wordt duidelijk waarom: de twee militairen waren aan het wandelen toen ze door een groep Palestijnen werden beschoten. Het is een extreem kort en nogal eufemistisch beschreven artikel (passieve vorm), waardoor het lijkt alsof Israëliische doden door de Palestijnen door de krant minder interessant worden gevonden dan wanneer Israël Palestijnen doodt. Een ander artikel (nr. 74) vermeldt een aanval op een Joods studiecentrum, waarbij wederom van een 'schietpartij' wordt gesproken terwijl het een Palestijnse aanval betreft op een yeshiva op de Westoever, maar uit de kop zou je eerder afleiden dat in Parijs of Londen een studiecentrum is aangevallen.

De nieuwsberichten zijn ook gekleurd vanwege het onderwerp: 'Israël doodt x Palestijnen, Israël bouwt door in Oost-Jeruzalem, kolonies Israël groeien'. Er waren intussen geen nieuwsberichten over verijdelde aanslagen, gevonden explosieven, de wapensmokkel via tunnels onder de grens met Egypte, over de indoctrinatie en haat op het Hamas TV station Al Aqsa, over raketinslagen in Sderot, omliggende kibboetsen of zelfs Ashkelon. Het feit dat Hamas voedselzakken van de EU gebruikte om explosieven Gaza in te smokkelen (29 december) of explosieven in vrachtwagens met humanitaire hulp verstoep (14 januari) werd niet vermeld. Ook ontbrak het feit dat op sommige dagen meer dan 40 Qassams waren ingeslagen, of een rapport van de Shin Bet over het aantal gelukte en verijdelde aanslagen in 2007. Een rapport van Betsalem over het aantal Palestijnse doden in 2006 en 2007 wel werd weergegeven, maar onvolledig: in het Haaretz artikel erover stond ook het aantal Palestijnse doden als gevolg van interne strijd, terwijl de NRC dat weglief.

5.b. Achtergronden, reportages en nieuwsanalyses

Zoals vermeld bleken bijna alle reportages en achtergrondartikelen gekleurd. De neutrale berichten gaan niet direct over het conflict (Ierarenstaking in Israël, Olmert wordt door schandalen achtervolgd, verschil tussen Hamas en Fatah bruiloften). De artikelen over interne Israëliische aangelegenheden zijn bijna allemaal zeer kritisch van toon terwijl de artikelen over interne Palestijnse zaken veel milder zijn. De grens tussen wanneer een artikel wel of niet over het conflict gaat is overigens niet altijd eenduidig te trekken.

Er was geen enkele reportage of achtergrondartikel waarin de Israëliische kant werd belicht en Israëliërs aan het woord kwamen die niet sterk kritisch tegenover Israëls positie in het conflict staan. Er was, buiten een enkele afstandelijke weergave van een officiële woordvoerder of politicus geen enkel citaat van een Israëli (of iemand anders) die iets ten faveure van Israël zei. Niet een, zelfs niet in een artikel waarin ook Palestijnen uitgebreid aan het woord kwamen.

Dit is een van de grootste manco's in de berichtgeving van NRC, want hierdoor wordt de lezer consequent een kant van het conflict onthouden, waardoor die zich niet goed meer een afgewogen oordeel kan vormen. In de nieuwsanalyses wordt dat niet gecompenseerd door een goede uitleg van Israëls positie; alle nieuwsanalyses zijn gekleurd ten voordele van de Palestijnen of specifiek van Hamas. In de interviews wordt dit evenmin gecompenseerd, want de geïnterviewden staan allen zeer kritisch tegenover Israël terwijl de interviews kritiekloos zijn, dat wil zeggen dat geen of nauwelijks kritische vragen worden gesteld, de

interviewer de geïnterviewde niet confronteerde met informatie van Israël's kant, en boude opmerkingen naar de lezer toe evenmin worden gerelativeerd.

Zeven van de negen reportages gaan over Palestijnen en hun situatie. De reportages tonen de Palestijnse kant, hun woede, onmacht, de ellende en hoezeer Israël's maatregelen onschuldige normale mensen treffen die brood op de plank willen, een fatsoenlijk onderkomen en een toekomst. In een reportage werden 'militanten' van Islamitische Jihad geïnterviewd en op missie gevolgd, en in meerdere reportages komen leden van Hamas aan het woord, maar meestal niet de strijders zelf. Ze doen meestal relatief gematigde uitspraken, zeker in vergelijking met wat leiders van deze bewegingen in het Arabisch zeggen op hun eigen TV stations of in andere media. Deze radicalere uitspraken worden door de NRC nergens vermeld, en geen enkele keer wordt in een artikel aan het handvest van Hamas gerefereerd. Bijvoorbeeld een toespraak van Machmoud Zahar tegen Annapolis op 26 november:

"The Land of Palestine ... is purely owned by the Palestinians," senior Hamas official Mahmoud Zahar said in a speech. "No person, group, government or generation has the right to give up one inch of it." "Anyone who stands in the face of resistance or fights it or cooperates with the occupation against it is a traitor," he added. He spoke at a conference attended by some 2,000 activists from local militant groups opposed to the U.S. conference. [Bron: <http://www.haaretz.com/hasen/spages/928215.html>]

Ook negeert NRC totaal wat Hamas via haar eigen TV station Al Aqsa naar buiten brengt over Israël, vrede en de Joden. De NRC lijkt meer waarde te hechten aan wat Hamas leiders in het Engels voor een Westers publiek zeggen dan in het Arabisch voor de eigen bevolking.

De reportages in Palestijns gebied geven een beeld van Israëliisch geweld en maatregelen als zinloos, onnodig wreed en met een averechts effect. Ook expliciet wordt meermaals door de verslaggever gesteld of door de wel drie keer (in verschillende artikelen) om haar mening gevraagde UNRWA leider Karen Koning Abu Zayd dat Israël's acties de Palestijnse extremisten slechts in de kaart spelen, en leiden tot meer woede en meer bereidheid tot geweld tegen Israël. Het omgekeerde effect, dat Palestijns geweld de haviken in Israël versterkt en de roep om hardere acties tegen Hamas doet toenemen, wordt nooit genoemd. Ook wordt nooit gewezen op het feit dat in Israël's ogen men voor de terugtrekking uit Gaza slechts meer raketten terugkreeg, dat daarna Hamas de verkiezingen won, en concessies dus Hamas versterkten in plaats van de gematigden. In Israël's ogen is Hamas verantwoordelijk voor de raketbeschietingen en voor de gevolgen daarvan, en is het niet verplicht een gebied waar een haar vijandig regime aan de macht is van allerlei zaken te voorzien of te verkopen. Doorgaans zijn de grenzen met vijandelijke staten gesloten en is er geen of weinig handel tussen vijandige staten. Bovendien kan Hamas hieraan direct een einde aan maken door te stoppen met de raketbeschietingen. Geen enkel land kan dagelijkse raketbeschietingen op haar grondgebied tolereren, en ieder land heeft niet alleen het recht, maar ook de plicht om haar burgers te beschermen en veiligheid te bieden. De Israëliische visie op deze situatie is geen enkele keer in een artikel in NRC verwoord, niet in de reportages, noch in de nieuwsanalyses en zelfs niet in een opiniëartikel van iemand die het van Israël's kant bekijkt. Nergens worden de dilemma's van Israël geschetst en uitgelegd wat de nadelen zijn van de in de NRC zo veelvuldig gepropageerde idee om met Hamas te gaan praten en een langdurig bestand te accepteren.

Overigens zijn er, op een artikel van Jan Blokker dat in essentie over een ander onderwerp gaat na, in de onderzoeksperiode geen opiniestukken van derden verschenen over Israël en de Palestijnen.

Voorbeelden van zeer eenzijdige reportages:

* In de reportage *'Een flinke aanslag zal Israël wakker schudden'* (nr. 13) komen alleen Palestijnen aan het woord, zowel de 'gewone man' als twee woordvoerders van Hamas. Ook wordt het hoofd van UNRWA, Karen Koning Abu Zayd aangehaald. De Palestijnen klagen over de ellende, en geven daar naast Israël afwisselend Hamas of juist Fatah de schuld van. Er worden grote woorden gebruikt (iemand 'ligt te creperen in het ziekenhuis', 'we zijn net proefkonijnen waarop Israël steeds nieuwe vormen van marteling uitprobeert'). De Palestijnen die in het artikel aan het woord komen worden in het geheel niet geconfronteerd met een kritische vraag of opmerking ('waarom stoppen jullie dan niet met die raketbeschietingen?'), en wat zij zeggen wordt in het geheel niet gerelativeerd of van context voorzien.

* Ook het artikel *'bij elke conferentie versterkt Israël de greep op ons land'* (nr. 16) is zeer eenzijdig. Vier Palestijnen in Oost-Jeruzalem geven daarin hun mening over Annapolis. Het perspectief is hoe gewone, willekeurige Palestijnen tegen de vredesconferentie aankijken, zonder duiding, context of een kritische noot van de correspondent. Het geeft een aardig beeld van de twijfels, het cynisme en het pessimisme onder Palestijnen: Israël wil geen vrede, Olmert en Abbas zijn corrupt, het is een toneelstuk voor Bush, de Qassam

raketten van Hamas zijn slecht voor de Palestijnse zaak en de Arabische Liga had niet aan de conferentie mogen deelnemen zonder vooraf concessies van Israël te hebben gekregen.

Zo'n reportage is op zichzelf prima, mits ook dergelijke reportages vanuit Israëliisch perspectief worden gemaakt, en dan niet alleen vredesactivisten of extreme kolonisten worden geïnterviewd. Er was echter niet één reportage waarin een 'gewone Israëli' om zijn mening over Annapolis, de blokkade en de raketten of andere aan het conflict gerelateerde zaken is gevraagd.

6. Omissies en de visie van NRC Handelsblad

Soms expliciet en soms meer impliciet spreekt uit de artikelen in NRC Handelsblad een bepaalde visie op het conflict, op oorzaak en gevolg, op welke partij in de eerste plaats voor het uitblijven van vrede of een escalatie in het conflict verantwoordelijk is. Dit geldt voor zowel de opinieartikelen als voor de nieuws- en achtergrondartikelen. Hieronder som ik de belangrijkste aannames en visies van NRC op, en wat daarin ontbreekt.

6.a. Visies en aannames van NRC

* Annapolis vredesproces:

Wat betreft het in Annapolis gestarte vredesproces wordt meermaals beweerd dat Abbas toegeeflijk is maar zwak en Israël ondanks mooie woorden op geen enkele manier meewerkt. Er is nauwelijks aandacht voor de vele vertrouwenwekkende maatregelen van Israël, van het opheffen van checkpoints, geven van meer bevoegdheden aan de Palestijnse politie tot het vrijlaten van gevangenen. Alle aandacht gaat uit naar de voortgaande bouw in de nederzettingen. Berichten in de Israëliische kranten dat er in 2007 nauwelijks vergunningen voor de bouw in nederzettingen zijn afgegeven, en Olmert deze grotendeels wilde bevriezen, halen de krant niet, rapporten van Peace Now of berichten dat toch wordt doorgebouwd wel.

De werkelijkheid is veel complexer: zowel Israël als het Palestijnse leiderschap onder leiding van Abbas willen vrede, maar wel op hun voorwaarden, en beiden hebben met hun eigen extremisten te maken. In één artikel (nr. 12, 'Abbas somber naar Annapolis') kwam dit enigszins tot uiting, maar de nadruk lag ook daar erg op Abbas' problemen en wat hij nodig heeft, en niet op wat hij meer zou kunnen doen voor vrede. De druk die Hamas en andere prominente Palestijnen op Abbas uitoefenden om te verhinderen dat hij ook maar enige concessie zou doen, blijft nagenoeg onvermeld.

Het grote probleem voor Israël is dat het na het Oslo vredesproces en de tweede intifada (die velen als een gevolg van de concessies van toen zien) geen vertrouwen meer heeft in de Palestijnen, terwijl men tegelijkertijd inziet dat men niet over een ander volk kan blijven heersen. Bovendien houdt Abbas, net als Arafat destijds, vast aan een aantal voor Israël onacceptabele posities zoals een onbepaald recht op terugkeer van de vluchtelingen inclusief al hun nakomelingen naar Israël en soevereiniteit over geheel Oost-Jeruzalem, inclusief de Joodse delen daarvan. Wat concessies voor Israël verder bemoeilijkt is dat Abbas weigert om Israël als Joodse staat te erkennen, niet als religieuze staat maar als de staat van het Joodse volk, zoals de Palestijnse staat een Arabische staat zou worden. Voor al deze zaken had de NRC geen aandacht terwijl deze wel noodzakelijk zijn voor een goed begrip van het conflict.

* Nederzettingen:

NRC Handelsblad beschouwt de voortdurende bouw in de nederzettingen duidelijk als een belangrijk, zo niet het belangrijkste, obstakel tot vrede. Dat is een legitiem standpunt, maar het wordt de lezer te zeer opgedrongen, wat ten koste gaat van goede en onbevangen berichtgeving.

Terwijl verscheidene artikelen over de bouw in nederzettingen gaan, wordt geen enkele keer het aantal verijdelde aanslagen of gevonden explosieven bij de checkpoints vermeld. Bouwen in Oost-Jeruzalem wordt bovendien als even fout en tegen de afspraken beschouwd als bouwen in de nederzettingen, maar voor Israël ligt hier een fundamenteel verschil, en zij heeft nooit toegezegd niet meer in Jeruzalem te zullen bouwen. De krant had dit onderscheid ook moeten maken en uitleggen, los van de visie die correspondenten daar zelf over hebben. Ook had men beter moeten uitleggen wat Israël wel en niet heeft toegezegd, en de tegenstrijdige berichten en ambiguïteit daarover moeten vermelden, in plaats van alleen te melden wanneer een politicus zei dat de bouw zou doorgaan. Israël is zelf bewust vaag over wat bijvoorbeeld een 'bevriezing van de nederzettingen' inhoudt, en verschillende leiders hebben hierover verschillende inzichten, maar juist daarin moet een krant helderheid verschaffen.

* Hamas:

Van Hamas wordt een te rooskleurig beeld geschapen als een pragmatischer geworden beweging waarmee te praten is en die weliswaar streng islamitisch is, maar zeker niet te vergelijken met de jihadistische terroristische aanslagen plegen. Zij zou mogelijk bereid zijn tot vrede, of in ieder geval een langdurig bestand,

en daartoe meermaals voorstellen doen. Deze voorstellen worden in de NRC breed uitgemeten, terwijl de vele extreme uitspraken van Hamas leiders geen enkele keer worden vermeld. Ook het Hamas handvest, waarin tot de vernietiging van Israël en het doden van alle Joden wordt opgeroepen, en waarin naar het antisemitische geschrift de Protocollen van de Wijzen van Zion wordt verwezen, wordt nergens vermeld, terwijl dit ideologisch gezien het fundament van de beweging vormt.

6.b. Relevante zaken waarvoor NRC geen aandacht had

Zoals reeds aangeduid zijn er een aantal zaken die de krant (bijna) geheel negeert, terwijl zij wel essentieel zijn voor een goed begrip van het conflict. Hieronder geef ik de belangrijkste.

*** Antisemitisme, opruiing, geweld**

Er was geen enkel artikel waarin zaken als het Arabische/Palestijnse antisemitisme, de opruiing op het Hamas TV station Al Aqsa TV, de verheerlijking van geweld, de ideologie van de 'bevrijding van geheel Palestina', aan bod kwamen, zaken die overigens zowel bij Hamas als bij Fatah algemeen zijn. In een artikel werd het Al Aqsa TV station even genoemd, maar werd over het geheel een mild beeld van Hamas geschetst (*'Hamas bouwt eigen Hollywood om sympathie wereld te winnen'*, nr. 48). Veel Palestijnen menen nog steeds dat zij recht hebben op het hele land, dat het hele land van hun is en 'gestolen' door de zionisten, en geweld tegen Israëliische burgers een legitiem middel is om het land 'terug' te krijgen. Dat is het narratief dat zij op school leren en dat in de media wordt gegeven. Alle vluchtelingen moeten terug en 'Al Quds' moet de Palestijnse hoofdstad worden. Vaak wordt ook specifiek verwezen naar steden in Israël die 'bevrijd' moeten worden. In de betreffende periode deed Hamas verschillende radicale uitspraken, werd een videoclip vertoond door het officiële TV station van de Palestijnse Autoriteit waarin geweld werd verheerlijkt en kinderen werden opgeroepen de Al Aqsa Moskee met geweld te bevrijden, en kwam een rapport uit over antisemitische boeken in Egypte. Dit alles werd door NRC Handelsblad genegeerd.

*** Verijdelde aanslagen, aantallen raketten op Israël, gevolgen van de raketaanvallen voor mensen in Sderot en omgeving, etc.**

In de onderzochte periode werden verschillende aanslagen verijdeld door de Israëliische veiligheidsdiensten en het leger, gebruikte Hamas suikerzakken van de EU voor explosievensmokkel, en werden veelvuldig explosieven bij checkpoints gevonden.

Ook voor de wapensmokkel via tunnels met Egypte is weinig aandacht, voor cashgeld dat Hamasleden over de grens meesmokkelden, het feit dat zij trainingen in Iran ondergaan, en überhaupt voor de steun en invloed van Iran en Syrië op Hamas. Aanvallen op de grensovergangen met Gaza worden geheel niet vermeld, net zomin als het in januari 2008 door de Shin Bet uitgebrachte jaarlijkse rapport van het Palestijnse terrorisme van het afgelopen jaar. Een rapport van Betsalem over het aantal Palestijnse doden in 2007 kwam daarentegen wel in de krant. Er verschenen in de betreffende periode bovendien verschillende rapporten, berichten en schattingen door Israëliische veiligheidsdiensten of defensiespecialisten over de wapensmokkel via Egypte, de raketten van Hamas en met name verbeteringen waardoor ze meer steden kunnen treffen en beter opgeslagen kunnen worden, wat tegen de wapensmokkel ondernomen kan en moet worden etc. Van dit alles was niets terug te vinden in de NRC.

Er werden in 2007 890 Qassamraketten op Israël afgevuurd en 749 mortiergranaten [bron: Wikipedia]. In november en december van 2007 werden 178 Qassamraketten en 209 mortiergranaten afgevuurd op Israël, en in januari 2008 241 raketten en 209 mortieren [bron: website Israëliisch ministerie van buitenlandse zaken]. Het is moeilijk voor te stellen dat deze cijfers toentertijd niet beschikbaar waren, en het is moeilijk om een gerechtvaardigde reden te verzinnen waarom NRC ze niet heeft vermeld.

*** Hamas manipulaties**

Er waren verschillende aanwijzingen en berichten, ook van Palestijnse bronnen, dat Hamas de humanitaire crisis overdreef, dat zij dingen in scène zette, dat zij diesel en voedsel stal of naar eigen goeddunken uitdeelde, dat zij Palestijnen dwong hun winkels te sluiten al hadden ze wel nog producten en stroom. Het is moeilijk uit te maken wat waar is en wat propaganda. De Palestijnse Autoriteit heeft weer belang bij het zwartmaken van Hamas, Israël heeft natuurlijk ook belang bij het negatief neerzetten van Hamas, maar Hamas op haar beurt is ook niet bepaald neutraal. De krant had de verschillende aantijgingen moeten weergeven zodat de lezer de beschikking heeft over deze informatie. Er waren ook beelden en foto's, bijvoorbeeld van een geënceneerde vergadering in het donker terwijl het licht door de gordijnen naar binnen piept. Trouw heeft hierover wel bericht.

[Bron: http://www.trouw.nl/hetnieuws/wereld/article900410.ece/Duisternis_parlementsbijeenkomst_in_Gaza_in_scene_gezet_door_Hamas#readmore]

* **Kritiek op Hamas**

De NRC geeft in verschillende opzichten een te rooskleurig beeld van Hamas, en laat tal van negatieve informatie over Hamas buiten beschouwing. Dat geldt niet alleen voor het bagatelliseren van de raketaanvallen op Israël, maar ook voor het bestuur in Gaza, de behandeling van christenen, de bedreigingen aan het adres van onafhankelijke journalisten, en de intimidatie van Fatah sympathisanten. De kleine groep christenen in de Gazastrook voelt zich zeer bedreigd sinds er in oktober 2007 iemand uit hun gemeenschap is vermoord, en in de onderzochte periode verschenen verschillende artikelen in Israëliische kranten over hun verslechterende situatie.

* **Beleid rond de grensovergangen**

De Israëliische coördinatie voor de Palestijnse gebieden (COGAT) houdt statistieken bij van de hoeveelheden humanitaire hulp, brandstof en andere producten die men doorlaat, en het zou interessant zijn geweest als NRC die had geraadpleegd en vergeleken met de cijfers van hulporganisaties en de minimumbehoefte per persoon aan verschillende essentiële voedingsmiddelen. Tijdens de Gaza Oorlog meldde de COGAT dagelijks hoeveel en welke goederen men had doorgelaten naar de Gazastrook. Ook van de aantallen Palestijnen uit Gaza die naar Israël mochten voor medische behandeling zijn concrete cijfers bekend en op te vragen, en de NRC had die tegenover de Palestijnse claims moeten zetten. Zo hebben in 2007 circa 7.000 Palestijnen toestemming gekregen om naar Israël of de Westoever te reizen voor een medische behandeling. Uit een rapport van de Shin Bet blijkt dat deze 'medische route' meermaals door Palestijnen is misbruikt die poogden zo in Israël te geraken om er aanslagen te plegen. NRC heeft de strenge reisrestricties van Gazanen echter niet een keer daarmee in verband gebracht.

* **Israël en de VN**

In november 2007 was er een conferentie in de VS over de ongelijke behandeling van Israël in de VN, tegelijk met de jaarlijkse zitting van de Algemene Vergadering waar altijd vele anti-Israël resoluties worden aangenomen. Dit jaar was het 60 jaar geleden dat de VN haar delingsplan presenteerde, en dat werd, zoals ook in andere jaren, binnen de VN zeer eenzijdig herdacht met alleen aandacht voor de 'Nakbah' zoals de Palestijnen de stichting van Israël noemen. Dit was een mooie aanleiding voor NRC om eens een artikel aan de discriminatie van Israël in de VN te wijden, wat tevens zou verhelderen dat bijvoorbeeld de UNRWA geen 100% objectieve organisatie is.

* **Joodse vluchtelingen**

Mensen uit de Joods-Arabische gemeenschap vroegen tijdens de vredesconferentie in Annapolis aandacht voor het feit dat circa 800.000 Joodse vluchtelingen uit de Arabische staten zijn gevlucht en verdreven, vaak met achterlating van al hun bezittingen. Zij vinden, dat als de Palestijnse vluchtelingen gecompenseerd worden, dat ook voor hen moet gelden. Ook dit negeerde de NRC, zodat het lijkt alsof het Israëliisch-Palestijns conflict alleen Palestijnse vluchtelingen tot gevolg heeft gehad.

* **Al Dura zaak**

In november 2007 deed een Franse rechtbank uitspraak in de zaak Al Dura, en sprak Philip Karsenty vrij (die wegens smaad was aangeklaagd door het TV station France 2). Er was gegronde reden voor zijn bewering dat de dood van het Palestijnse jongetje Al Dura in oktober 2000 door France 2 was geënceneerd, zo werd geoordeeld nadat 18 minuten film in de rechtszaal werd getoond. De Al Dura kwestie laat zien hoe moeilijk het is te achterhalen wat er nou echt is gebeurd, en feit en propaganda uit elkaar te houden. Het is overigens niet het enige voorbeeld van Palestijnse slachtoffers waarvan later blijkt dat twijfelachtig is of zij wel door Israël zijn gedood en of zij überhaupt dood zijn, maar waarvan Israël wel algemeen werd beschuldigd. De (vermeende) dood van Al Dura heeft talloze terroristen en strijders geïnspireerd.

* **Palestijnen versus kolonisten**

Op 20 november 2007 staat er in Haaretz een bericht naar aanleiding van een rapport van een organisatie van kolonisten over vernielingen van eigendommen en land door Palestijnen en linkse activisten. Haaretz, dat zeer kritisch tegenover de bezetting en de kolonisten staat, vond hier bewijs voor. De politie is volgens haar laks naar beide kanten toe, dus zowel Palestijnse vernielers of dieven als kolonisten die Palestijnse boomgaarden of ander bezit vernielen gaan vaak vrijuit. Het artikel bevat concrete gevallen en cijfers van vernielingen door Palestijnen. Het had NRC gesierd als men dit bericht, dat juist vanwege het feit dat we hierover zo zelden horen veel nieuwswaarde heeft, had overgenomen.

Palestijnse politiemannen bleken achter een aanval op een Israëliische kolonist te zitten op 26 november, een dag voor de conferentie in Annapolis. Dit werd in NRC in een klein nieuwsberichtje in de laatste regel weggelaten, maar voor Israël was dit belangrijk en het schaadde het toch al niet geweldig grote vertrouwen dat het in Abbas en zijn regering heeft.

* Uitschakelen terroristen

Uit een rapport van het leger blijkt dat bij de zogenaamde 'targeted killings' het gericht uitschakelen van terroristen in 2007 nauwelijks nog burgers zijn omgekomen. In 2002, toen Israël hiermee begon, waren 50% van de doden burgers, in 2007 was dat nog geen 3%. (Haaretz, 30 december). Ook dit was een nieuwswaardig bericht geweest dat een wat ander licht op Israël had geworpen.

7. Conclusies

NRC Handelsblad zegt dat het zijn lezers absoluut geen mening of visie wil opdringen, maar door de eenzijdige en soms ronduit suggestieve berichtgeving duwt het de lezer wel degelijk een bepaalde kant op. Soms wordt in de kop van een artikel al heel duidelijk stelling genomen. Door de keuze van de onderwerpen, de plaats van de reportages, de geïnterviewden en de eigen analyses wordt de lezer een visie opgedrongen waarin voor de Israëlische kant van de zaak geen ruimte is. Daarmee draagt NRC Handelsblad niet bij aan een goede meningsvorming en genuanceerd debat over het Israëlisch-Palestijns conflict.

7.a. Teveel mening, te weinig achtergrond

In het algemeen viel op dat veel meningen, analyses en interviews werden gegeven, tegenover veelal korte nieuwsberichten die vaak van persbureaus waren overgenomen. Langere neutrale nieuwsberichten, die een zaak beschrijven zonder het nieuws te willen duiden of allerlei meningen en impressies willen geven, zijn zeldzaam. Ook artikelen die de geschiedenis of achtergrond van een bepaalde zaak wat uitvoeriger belichten, bijvoorbeeld over de geschiedenis van de Gazastrook, of het ontstaan van Hamas, ontbraken geheel. Er is sprake van een structureel tekort aan context en achtergrondinformatie tegenover een overvloed aan (vooral Palestijnse) meningen en beschrijvingen van hun ellende. De vijfde reportage over de tekorten in Gaza en het gebrek aan alles voegt qua informatie niet veel meer toe, en leidt er vooral toe dat mensen met de Palestijnen gaan sympathiseren, wat toch niet het doel van de krant behoort te zijn.

7.b. Palestijns leed centraal

Er is veel aandacht voor de blokkade en de grensafsluitingen, en de gevolgen daarvan voor de Palestijnen. Verschillende reportages gaan over de tekorten aan voedsel, stroom, brandstof en alles en de hopeloze situatie waarin veel Palestijnen daardoor verkeren. Schrijvende beelden en beschrijvingen worden gegeven, en je moet haast van steen zijn om daar niet geroerd door te raken. Daarbij wordt de afstand die neutrale berichtgeving vereist losgelaten, worden claims en bronnen niet meer kritisch bejegend en feiten niet gecheckt. Het lijkt soms alsof de krant zich heeft laten meevoeren met het leed van de Palestijnen en te dicht op het onderwerp is gaan zitten.

Volgens Israël overdreef Hamas de gevolgen van de grensafsluitingen en het verminderen van de toevoer van brandstof voor propagandadoeleinden en dwong zij bijvoorbeeld bakkers om geen brood meer te bakken of de elektriciteitscentrale om te sluiten al was dat eigenlijk niet nodig. Ook de Palestijnse Autoriteit kwam met dergelijke berichten. Op internet circuleerden foto's van bij kaarslicht gehouden vergaderingen in een verduisterde ruimte terwijl het zonlicht door de gordijnen piepte en een protestmars in het donker terwijl verderop de neonverlichtingen van winkels zijn te zien. In een artikel wordt deze visie kort en op zeer afstandelijke toon gegeven, waarna UNRWA chef Karen Koning Abu Zayd uitgebreid uit mocht leggen dat dat onzin is. Nergens werden concrete aanwijzingen of bewijzen hiervoor genoemd. De hele idee dat niet alleen Israël, maar ook Hamas belangen heeft en een propaganda oorlog voert, lijkt de NRC te zijn ontgaan. In een artikel werd beschreven dat de grensdoorbraak een overwinning was voor Hamas en zij Israël had 'overtroefd', gevolgd door een trits aan kritiek op Israël. Hamas had deze propagandaoverwinning echter alleen kunnen boeken doordat veel media evenals NRC hierin kritiekloos meegingen en wat Palestijnen beweren zonder enig voorbehoud als de waarheid brachten.

De krant zou in het algemeen aan haar lezers veel duidelijker moeten maken dat het Israëlisch-Palestijns conflict evenzeer een 'war of claims' is, een propagandaoorlog, en dat je tegenover alle bronnen, ook die van UNRWA, Peace Now en Betselem, kritisch moet zijn omdat zij ook partij in of onderdeel van het conflict zijn en daarin een bepaalde positie innemen. NRC zegt in haar beginselverklaring dat zij iedere collectiviteit wantrouwt, maar dat is niet altijd te merken aan de berichtgeving, waarin Palestijnse bronnen en de UNRWA veel serieuzer worden genomen dan wat het Israëlische leger of de regering zeggen.

De politieke visie van de krant lijkt de berichtgeving sterk te hebben beïnvloed. Dit komt tot uiting in de keuze van de onderwerpen, de mensen die men interviewt, het taalgebruik, suggestieve en ongefundeerde opmerkingen, de gebruikte bronnen en behandeling van claims van beide kanten, feitelijke onjuistheden,

illustraties en de context die al dan niet wordt gegeven. De visie die uit al deze zaken naar voren komt, komt overeen met de visie die de krant geeft op de enige plaats waar dit wel is toegestaan, namelijk de hoofdredactionele commentaren. In de drie hoofdredactionele commentaren wordt een zeer kritische houding ten opzichte van Israël aangenomen, terwijl men de Palestijnen veel milder bejegt.

Er is geen substantieel verschil tussen de correspondenten, zij zijn allen gekleurd in hun berichtgeving. Het is een keuze van de krant om artikelen met een bepaalde onderwerpskeuze en toonzetting te plaatsen, en zij heeft daarover waarschijnlijk ook overleg met de correspondenten. Wel springt het artikel van Garschagen eruit, omdat het zo lang is en hij er optimaal de ruimte heeft gekregen om naar eigen inzicht een slotstuk te schrijven. Het is in feite een opiniestuk dat niet op de buitenlandpagina thuishoort.

7.c. De visies die in de artikelen doorklinken kort op een rijtje

- De nederzettingen en voortdurende bouw op de Westoever, inclusief Oost-Jeruzalem, is een van de belangrijkste obstakels voor vrede en ondermijnt het gematigde Palestijnse leiderschap.
- President Abbas en zijn regering zijn zwak en krijgen van Israël niet de ruimte en concessies om de Palestijnen te laten zien dat onderhandelen inderdaad meer oplevert dan geweld.
- De blokkade van de Gazastrook is inhumain en werkt averechts want zij versterkt de extremisten aan Palestijnse zijde. Er voltrekt zich een humanitaire ramp in Gaza, de Palestijnen hebben er nauwelijks te eten, geen brandstof, geen medicijnen en zijn op sterven na dood.
- Hamas is minder extremistisch dan Israël beweert, en is onder omstandigheden bereid tot (indirecte) onderhandelingen en mogelijk ook een vredesverdrag. De isolatie van Hamas draagt niet bij aan een oplossing van het conflict, eerder integendeel.
- Israël praat over vrede maar handelt ertegen, en zal dat met Amerikaanse steun ook blijven doen. Wat het wel doet voor vrede is te weinig en te laat.
- Israël reageert extreem agressief en buitenproportioneel op Palestijns geweld, hoewel bij dat laatste nauwelijks Israëliische slachtoffers vallen.
- Er is weinig kans op vrede en op slagen van bijvoorbeeld het nieuw gestarte vredesproces, en dat valt vooral Israël aan te rekenen.

7.d. Dader en slachtoffer

NRC keert geregeld oorzaak en gevolg om, en brengt vaak een duidelijke volgorde aan tussen agressie van beide kanten waar men dat ook in het midden zou kunnen laten of de wisselwerking tussen beide zaken kan beschrijven. Arabische agressie of extremisme wordt zo begrijpelijk, inzichtelijk, en wordt altijd van context voorzien terwijl dat voor Israëliisch geweld niet wordt gedaan. Zo lijkt Palestijns geweld weinig slachtoffers te maken, en wordt het als een reactie op de bezetting en de blokkade van de Gazastrook voorgesteld, niet als de oorzaak van deze blokkade.

De artikelen van NRC laten een duidelijk beeld achter van Israël als de wrede dader en Palestijnen als machteloos en onschuldig slachtoffer. De NRC doet daarmee geen recht aan de complexiteit van het conflict en het feit dat beide, ondanks de machtsverschillen, zowel dader als slachtoffer zijn, en dat het gedrag van beide van hen uit bekeken begrijpelijk is.

Er is, evenals in veel andere media, veel aandacht voor allerlei kritische Israëli's, van hoogleraren tot vredesactivisten en nieuwe historici. Zij vertellen het ware verhaal over Israël, zo lijkt de krant te denken. Terwijl de Palestijnen die aan het woord komen meestal opkomen voor de Palestijnse zaak en Israël hekelen, doen veel van de geciteerde of geïnterviewde Israëli's eigenlijk hetzelfde, en kritiseren ook vooral hun eigen land. Wat mist is de stem van de vele gematigde Israëli's, journalisten of historici of schrijvers die naast kritiek op hun land haar beleid ook verdedigen en het gebrek aan aandacht daarvoor bij veel buitenlandse media hekelen. Het lijkt vaak alsof Israël wordt bevolkt door extreme nationalist en door vredesactivisten en critici, terwijl beide slechts een kleine minderheid vormen.

7.e. Gebruikte bronnen niet neutraal

De krant lijkt ervan uit te gaan dat hulporganisaties als het Rode Kruis, de UNRWA, en andere VN organen neutraal zijn en het beste weten wat er werkelijk aan de hand is en hoe de situatie ter plaatse is. UNRWA is echter zeker niet neutraal. Het wordt bijna geheel gerund door Palestijnen, vaak zelf vluchteling, mensen die in Gaza wonen en werken en daar al hun contacten hebben. Ook leden van andere hulporganisaties hebben veel met de Palestijnen te maken en met de beruchte Israëliische bureaucratie waar vriend en vijand over klaagt. Gewone Israëli's zullen zij niet vaak spreken. Hulporganisaties en medewerkers hebben vaak het perspectief van het slachtoffer, van de mensen die het meeste lijden onder een conflict, en de Palestijnen lijden zwaarder onder dit conflict dan de Israëli's, zij zijn de onderliggende partij. Voor de oorzaken daarvan, de achtergronden, hebben deze mensen logischerwijs minder aandacht, en zij zijn wellicht geneigd ook die

vanuit het perspectief van het slachtoffer, van de groep waar zij voor werken, te bezien. De betrokkenheid van deze mensen, hun doorzettingsvermogen, en het feit dat zij met hun 'poten in de modder staan' zet hun visie kracht bij, ook al weten zij niet veel van de achtergronden. Het is zelfs de vraag of zij de situatie ter plekke altijd goed in kunnen schatten. Hoe kunnen zij weten waarom Israël geen hulp doorlaat, als slechts 'veiligheid' als argument wordt gegeven? Natuurlijk zijn ze gefrustreerd en boos wanneer de groente bij de grens ligt te bederven en de mensen in Gaza honger lijden. Dat er zojuist op het nippertje een aanslag is verijdeld, dat een grensovergang is beschoten, dat explosieven zijn gevonden, dat weten ze waarschijnlijk niet of misschien zouden ze het niet eens geloven en afdoen als 'Israëliische propaganda'.

Betselem, Peace Now en andere door NRC gebruikte bronnen zijn niet objectief. In het verleden hebben zij fouten gemaakt, zoals Betselem in haar rapport van 2007 over aantallen gedode Palestijnse burgers en militanten. Zo blijkt dat met name over de periode november en december 2007 Betselem onterecht van een aantal door Israël gedode Palestijnen claimt dat zij niet aan vijandigheden deelnamen terwijl dat wel zo was, en ook werd meermaals de betrokkenheid bij Hamas of een andere gewapende groep verzwegen. Ook werd de dood van een twaalfjarige jongen onterecht aan Israël toegeschreven. Het Palestijnse Centrum voor Mensenrechten (PCHR) meldde dat hij bij gevechten tussen Fatah en Hamas omkwam.

[Bron: http://www.camera.org/index.asp?x_context=7&x_issue=39&x_article=1533]

Peace Now bleek in een rapport over het percentage van Palestijnen geconfiscieerde grond waarop nederzettingen zijn gebouwd, voor enkele nederzettingen een veel te hoog percentage te hebben genoemd.

Informatie van pro-Israëliische groeperingen als Honest Reporting, CAMERA, UN Watch etc. haalt nooit de NRC, waarschijnlijk omdat zij als lobbyclubs worden gezien. Dat zijn Israël-kritische groeperingen als Peace Now en Betselem echter evenzeer. Beide 'kampen' zijn desondanks interessante en bruikbare bronnen, mits met gepast wantrouwen bejegend.

7.f. Debat over de rol van de media in het Israëliisch-Palestijns conflict

Aan het begin van dit rapport is de discussie over de rol van de media in de beeldvorming over het Israëliisch-Palestijns conflict al even aan de orde gekomen. Ondanks het feit dat de meeste media tegenwoordig zeer kritisch tegenover Israël staan, heerst nog steeds de idee dat er meer aandacht is voor Israëls kant en wordt het Palestijnse narratief vaak als nieuw, verfrissend en origineel beschouwd.

Aan dergelijke ideeën heeft Joris Luyendijk met zijn bestseller 'Het zijn net mensen' in niet geringe mate bijgedragen. Volgens hem zouden de media nog steeds meer aandacht besteden aan en begrip tonen voor de Israëliische kant. Als redenen noemde hij onder andere dat wij cultureel meer verwant zijn aan het Westers georiënteerde Israël (en Israël daarom beter begrijpen), dat Israël veel beter is in public relations, een professioneel PR apparaat heeft en haar standpunt dus beter weet over te brengen en hier ook het belang meer van inziet, en het loodzware verleden dat ons nog steeds niet in staat stelt Israël als een gewoon land te zien, en dat kritiek op Israël bij voorbaat een extra lading geeft.

Uit dit onderzoek blijkt duidelijk dat het voorgaande wat betreft NRC Handelsblad (waar Luyendijk overigens zelf een paar jaar correspondent voor was) in het geheel niet opgaat, en er juist weinig aandacht is voor de Israëliische kant. De berichtgeving in NRC Handelsblad staat niet op zichzelf. Uit een onderzoek naar de berichtgeving van het NOS journaal tijdens de Gaza Oorlog van januari 2009, komt een vergelijkbaar beeld naar voren: Palestijns leed en Palestijnse claims stonden centraal, Palestijnen deden uitgebreid hun verhaal voor de camera, Hamas woordvoerders kwamen geregeld aan het woord terwijl Israëliische woordvoerders of bronnen nauwelijks aandacht kregen en met wantrouwen werden bejegend. Er werd vaak geen hoor en wederhoor toegepast en de NOS correspondent in Israël deed geregeld ongefundeerde en suggestieve uitspraken. Ook in actualiteitenrubrieken op tv en in andere kranten was er overwegend aandacht voor de Palestijnse kant. [Bron: <http://www.israelfacts.eu/tv-media/nos-journaal-rapport/index.html>]

7.g. De media-oorlog

Het is zeker geen uitgemaakte zaak dat de manier waarop Israël haar positie en beleid uitlegt tegenwoordig nog op veel begrip en sympathie kan rekenen. De vele discussies en verhalen over de machtige Israël-lobby hebben Israëliische PR in een negatief daglicht gesteld, en organisaties die het voor Israël opnemen zoals het CIDI hebben in brede kringen een negatief imago gekregen. Israël heeft meer en meer het imago gekregen van een agressief land waar men alles met militaire middelen tracht op te lossen en geen enkel mededogen heeft met de Palestijnse bevolking. Ondanks het belaste verleden wordt Israël tegenwoordig veelvuldig bekritiseerd, en ook in de mainstream pers bij tijd en wijle met het apartheidssysteem of zelfs met de nazi's vergeleken. Israël is bovendien een van de weinige landen, zo niet het enige land, waarvan openlijk het bestaansrecht wordt betwijfeld. Geregeld stellen mensen in 'prikkelende' columns, opiniestukken en zelfs

boeken dat Israël niet gesticht had mogen worden, dat dit een morele vergissing was, dat de slachtoffers van toen de beulen van nu zijn geworden, etc. etc.

De spanningen met moslims en het moslim-radicalisme hebben naast kritiek op de islam en islamofobie ook oprechte interesse in de islam en de Arabische wereld gewekt en een stroming op gang gebracht die begrip vraagt voor Arabische gezichtspunten en hun grieven tegenover het Westen. Joris Luyendijk zelf is daar ook een exponent van. Tot slot hebben bekende Nederlanders als Dries van Agt en Hans van den Broek aandacht gevraagd voor de Palestijnse zaak en het opkomen voor Palestijnse belangen uit de hoek van radicaal links gehaald. Binnen de kerk, binnen de vakbeweging, binnen de PvdA en op tal van andere plaatsen zijn mensen opgestaan die het opnemen voor de Palestijnen en menen dat Israël lang genoeg de hand boven het hoofd is gehouden. Ook schrijvers, columnisten en andere intellectuelen nemen het soms openlijk en niet geremd door enige nuance op voor de Palestijnse zaak.

Er is in de media een klimaat ontstaan waarin argumenten ter verdediging van Israëls beleid of waarin begrip voor Israëls positie wordt gevraagd, veelal als 'het oude bekende verhaal' worden beschouwd. Dit zou allang achterhaald zijn door de feiten die naar buiten zijn gebracht door de zogenaamde nieuwe historici (Benny Morris, Ilan Pappé, Tom Segev), de radicale Israëliische vredesbeweging (Uri Avnery, Jeff Halper) en kritische journalisten (Gideon Levy, Amira Hass), die het in hun ogen achterhaalde zionistische narratief van Israëls geschiedenis ter discussie stelden. Voor deze critici en voor organisaties die de bezetting hekelen en voor de Palestijnen opkomen (Betsalem, Peace Now, Machsom Watch, Breaking the Silence) is veel aandacht en waardering in de media. Zij worden vaak kritiekloos bejegend en hun versie van de geschiedenis en het huidige conflict wordt vrijwel klakkeloos overgenomen. Dit geldt niet alleen voor de media maar ook voor culturele instellingen (Tropenmuseum met expositie over de Palestijnse vluchtelingen) en de politiek (uitreiken van de Geuzenpenning aan Betsalem). Kritiek op Israël geldt als moedig en taboedoorbrekend. Dat (een deel van) hun argumenten inmiddels ook achterhaald is en weerlegd, en de vredesbeweging bepaalde zaken consequent negeert, dringt in de Nederlandse media nauwelijks door. Israëliische historici als Michael Oren en Ephraim Karsh en organisaties die de media en NGO's kritisch bejegenen zoals de eerder genoemde CAMERA, Honest Reporting en UN Watch worden volkomen genegeerd in de Nederlandse media. Ook Israëliische journalisten die Israëls positie verdedigen komen nooit aan het woord. Hierdoor is van een fair debat eigenlijk geen sprake. Bovendien worden sympathisanten van Israël, door de onjuiste voorstelling van zaken dat de Israël-lobby zo machtig en succesvol is, steeds vaker in een kwaad daglicht gesteld en lijken zij bij voorbaat verdacht.

Dit is ook in NRC Handelsblad te zien, dat bijvoorbeeld in een hoofdredactioneel commentaar naar Tom Segev verwijst en Israëliische critici van hun land veel meer aan het woord laat dan Israëli's die hun land verdedigen. Ook maakt NRC bijna uitsluitend gebruik van bronnen die kritisch tegenover Israël staan.

Het debat over Israël en de Palestijnen is met name de laatste jaren erg gepolariseerd. Het is altijd al emotioneel geweest, en heeft steeds in de belangstelling gestaan, maar de laatste jaren worden steeds vaker grenzen overschreden en volgen op een artikel over Israël of het conflict op de website van een krant vaak een reeks aan extremistische en antisemitische reacties. Het internet heeft aan deze escalatie zeker ook bijgedragen. De sterke nadruk op Palestijns lijden en de schrijnende foto's en beschrijvingen zoals onder meer de NRC die bracht, hebben echter zeker ook een kwalijke invloed hierop. Door (wellicht onbedoeld) een ongebalanceerd beeld te creëren van Israël als de wrede dader en de Palestijnen als willoos slachtoffer, een beeld van goed en slecht, worden anti-Israël sentimenten aangewakkerd. Wanneer 'zelfs NRC Handelsblad iets zegt' is dat een machtig wapen in handen van antizionisten. In deze propagandaoorlog spelen de media een cruciale rol, maar de NRC lijkt zich daarvan onvoldoende bewust te zijn. Wanneer zij bijvoorbeeld schrijft dat Hamas een propagandaslag heeft gewonnen, dient zij bij de analyse daarvan ook de rol van de media te betrekken.

NRC Handelsblad heeft haar eigen journalistieke principes ernstig geschonden in haar berichtgeving over het Israëliisch-Palestijns conflict in de betreffende periode, en daarmee haar lezers tekort gedaan omdat zij niet volledig en neutraal werden geïnformeerd over een van de bekendste en lastigste conflicten in de internationale politiek. Zij is de objectiviteit uit het oog verloren en heeft daarmee de journalistiek geweld aan gedaan, en Israël en haar sympathisanten onrecht gedaan door hun kant van de zaak geen 'fair hearing' te geven.

=====